

TÜRK-İSLÂM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 1

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
Tinayelerinde

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Osmanlı Müellifleri

CİLT: I

BURSALI MEHMED TÂHİR

HAZIRLAYAN: M.A. YEKTA SARAÇ

2. BASKI

Osmanlı Müellifleri

CİLT: I

Bursalı Mehmed Tâhir

Osmanlı Müellifleri (Cilt: I)
Bursalı Mehmed Tâhir

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 1

ISBN: 978-625-6110-29-8 | 978-625-6110-28-1 (Takım)

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-29-8

Ankara, 2025 (1. Baskı: Ankara, 2016)

Hazırlayan

M.A. Yekta Saraç (Prof. Dr.)

Editör

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Tasarım

Murat Acar

TÜBA Başkanı

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Proje Koordinatörü

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Proje Danışmanı

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu

Coşkun Yılmaz (Dr.)

Derya Örs (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu

Cansu Toprak

Baskı

Aktürk Yayın Matbaacılık

Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.

No: 7/53 Altındağ / Ankara

Sertifika No: 75547

© Türkiye Bilimler Akademisi

Bu eserin tüm yayın hakları, Türkiye Bilimler Akademisi'ne aittir.

Yayının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.

Eserden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kitabın dil, bilim, etik ve hukuk açısından bilimsel sorumluluğu yazara aittir.

Türkiye Bilimler Akademisi'nin sorumluluğu bulunmamaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Mehmed Tahir

Osmanlı Müellifleri / Mehmed Tahir; hazırlayan M.A. Yekta Saraç; editör Mustafa Çiçekler. – 2. bs. – Ankara:

Türkiye Bilimler Akademisi, 2025. 592 s. ; 24 sm. – (Türk İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi; 1)

ISBN 978-625-6110-28-1 (Tk) – 978-625-6110-29-8 (c. I)

1. Yazarlar; Türk-Biyografi. 2. Authors, Turkish-Biography. 3. Türk Edebiyatı-Bibliyografi. 4. Turkish Literature-Bibliography.

PL213 M44 2025 c.1

920.0956

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Şinâfelerinde

2. BASKI

Osmanlı Müellifleri

CİLT: I

Bursalı Mehmed Tâhir

Hazırlayan

M.A. Yekta Saraç

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

The Authors of the Ottoman (Volume: I)
Bursalı Mehmed Tâhir

Turkish-Islamic Scientific and Cultural Heritage Series: **1**

ISBN: 978-625-6110-29-8 | 978-625-6110-28-1 (Book boxed set)
10.53478/TUBA.978-625-6110-29-8
Ankara, 2025 (First Edition: Ankara, 2016)

Prepared By
M.A. Yekta Saraç (Prof. Dr.)

Edited By
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Design
Murat Acar

President of TÜBA
Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Publication Coordinators
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Advisors of Project
Turgay Anar (Prof. Dr.)

Editorial Board of Project
Coşkun Yılmaz (Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarioğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Administrative Affairs Supervisor of Project
Cansu Toprak

Printed By
Aktürk Yayın Matbaacılık
Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.
No: 7/53 Altındağ / Ankara
Certificate No: 75547

© Turkish Academy of Sciences
All publishing rights of this work belong to the Turkish Academy of Sciences.
It may not be printed and reproduced partially or fully without the written
consent of the publisher. It can be cited by providing full reference.

The author bears full scientific responsibility for the book in terms of
language, academic, ethics and law. Turkish Academy of Sciences has no
responsibility whatsoever.

TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

Under the auspices of the
**PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TÜRKİYE**

2. EDITION

The Authors of the Ottoman

VOLUME: I

Bursalı Mehmed Tâhir

Prepared By
M.A. Yekta Saraç

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyile barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaştan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan

T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Eski uygarlıkların ve tarihsel dönemlerin farklı coğrafyalardaki etkileri, akademik incelemeler ve popüler yayınlar aracılığıyla geniş bir okuyucu kitlesine ulaşıyor. Bilim tarihinin keşfedilmemiş hazineleri, son yıllarda dünyanın dört bir yanında yapılan araştırmalarla tozlu raflardan gün ışığına çıkıyor. Bu yükselen ilgi, bilim tarihinin sadece geçmişi anlamada değil aynı zamanda geleceği şekillendirmede de genç nesiller için ilham kaynağı olmasını sağlıyor.

Türkiye, bu küresel ilgi dalgasının odak noktasında kendine ayrıcalıklı bir yer edindi. Medeniyet havzamız tarihsel ve kültürel bağlamda, farklı kültürlerin ve bilimsel geleneklerin kucaklaştığı bir merkez olageldi. Sümerlerden Hititlere, Selçuklulardan Osmanlıya, birçok medeniyet, matematikten tıbbı, astronomiden felsefeye kadar geniş bir yelpazede bilimsel çalışmalara bu topraklarda imza attı. “Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projesi” (TİBKİM), bu benzersiz mirası koruma, belgeleme ve yayma görevini üstlenmiştir. Projenin, Cumhurbaşkanlığı himayeelerinde yürütülüyor olması ve şimdiye kadar 50’den fazla eser yayımlanması bu görevin ne kadar ciddi bir şekilde ele alındığını göstermektedir.

Proje kapsamında, Türk ve İslam dünyasının bilim tarihinde yer edinen çalışmalarının günümüze aktarılması, bu alanda çalışanlara çok boyutlu bir inceleme imkânı sunmaktadır. Bu eserlerle,

Türk-İslam bilim tarihi çalışmalarının niteliği, kapsamı ve önemi daha net görülmektedir. Ayrıca, bu alandaki boşlukları doldurmak için araştırmacılara yeni ufuklar açılmaktadır. Geçmişteki bilim insanlarımızın çalışmaları hem günümüz hem de gelecek nesiller için bir rehber, bir pusula niteliğinde olacaktır.

Bilim tarihinin günümüze ve geleceğe taşınması, toplumsal özgüveni beslemekte ve Millî Teknoloji Hamlesi için zihni bir zemin hazırlamaktadır. Türkiye'nin kendi teknolojisini üretme vizyonu, sadece maddi ve teknik yatırımlarla değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bir özgüvenle mümkündür. Bu özgüven, ancak tarihî ve kültürel mirasımızın tam olarak kavranmasıyla oluşabilir. İnsanlığın edindiği bilimsel birikimin yalnızca Batı'ya ait olduğu yanılsamasından kurtulma, bugün geline seviyenin insanlığın ortak çaba ve kazanımları sayesinde mümkün olduğu ve Türk ve İslam medeniyetinin zengin katkılarının asla azımsanmaması gerektiği hakikatini hatırlama bu özgüvenin ön şartıdır.

Bu bağlamda, bu eserlerin özellikle gençlerimiz için yol gösterici olmasını umuyoruz. Genç bir bireyin, kendi kültürel ve bilimsel mirasını tanıması, bu mirası keşfetmesi, onun dünya görüşüne, amaçlarına ve özgüvenine şekil verecektir. Geleceğin bilim insanları, mühendisleri, doktorları ve akademisyenleri için proje kapsamında yayımlanan eserler, geçmişin izinde yürüyerek kendi izlerini bırakmaları için bir fırsattır.

TİBKM eserleri, tüm okuyuculara, araştırmacılara ve bilim tarihine ilgi duyan herkese açık bir okuma davetidir. Türk-İslam bilim tarihinin zenginliklerini keşfetmek ve bu keşfi gelecek nesillere aktarmak için atılan bu adımların, Türkiye'nin ve dünyanın bilimsel ilerlemesine katkı sağlamasını içtenlikle temenni ediyorum. Projede ve eserlerin yayımlanmasında emeği geçen bilim insanlarımıza ve TÜBA çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Mehmet Fatih Kacır

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Ülkelerin bilimsel ilerlemesi ve yenilikçilik performansı, topyekûn kalkınma ile uluslararası rekabette üstünlük sağlama bakımından stratejik öneme sahiptir. Toplumların geleceğinin güvenle inşası ve refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi ve yaygınlaştırılması, gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, bilimsel çalışma ve başarıların teşvik edilmesi ile mümkündür. Bu konular, dünyadaki bilim akademilerinde olduğu gibi milli akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sahip olduğumuz medeniyet birliğini iyi anlamak zorundayız.

Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki bilimsel performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, bilimsel ilerleme ve yenilikçi çalışmalar için gerekli cesaret, özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve kalkınma yarışında son iki yüzyıldır devam eden göreceli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir ekosistem ve kültürün oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, ülkemizin millî bilimler akademisi olma sorumluluğu ile Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedefi doğrultusunda yayınlarımız devam etmektedir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projemiz, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir. Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve 2018 yılı başından itibaren resmen Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur ve teşvik kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bilimsel mirasımızı oluşturan eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum.

Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nin hayata geçirilmesinde katkılarından ötürü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a minnettarız.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin milletimizin bilimsel ilerlemesi ve topyekûn kalkınması ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

TÜBA Başkanı

Bursalı Mehmed Tahir

22 Kasım 1861'de Bursa'da doğdu. Bursa'da Mülkiye Rüşdiyesini bitirdikten sonra, 1875'te Bursa Askerî İdadisine kaydoldu. Mekteplerdeki tahsili yanı sıra aldığı hususi dersler ile de edebiyat, tarih ve tasavvuf kültürü kazandı. Harbiyedeki yıllarında tasavvufa olan ilgisi arttı, Haririzâde'nin vesilesiyle Melâmîliğe intisab etti. Harbiye'den mezun olduktan sonra 1883 yılında Manastır Askerî Rüşdiyesi coğrafya hocalığına tayin oldu. Manastır'da iken mürşidinin şeyhi Nuru'l-Arabî'ye biat etti ve daha sonra ondan icazet aldı. Burada on dört sene vazife gördükten sonra, 1897'de Üsküp Askerî Rüşdiyesine geçti, 1898'de Manastır Askerî Rüşdiyesi müdürü, 1904'te Selanik Askerî Rüşdiyesi müdürü oldu. Selanik'te geçirdiği yıllarda Meşrutiyet idaresi için birtakım faaliyetlerde bulundu. 1906 yılında Rüşdiye müdürlüğü vazifesine son verildi ve önce Manisa'ya daha sonra İzmir'e tayin edildi. II. Meşrutiyetin ilanından sonra İttihat ve Terakki Partisi adına Bursa mebusu olarak 1908'de açılan Meclis-i Mebusan'a girdi. Milletvekilliği dönemi de dahil olmak üzere bulunduğu vazifeler esnasında ilmî faaliyetlerini terk etmeyen Mehmed Tahir, partisi ile arasındaki bazı anlaşmazlıklar yüzünden bir daha aday gösterilmedi. Divan-ı Harb üyesi iken 1913 yılında, Evkaf Nezaretince kendisinin başkanlığında ve Kilisli Rif'at ve Hüseyin Hüsameddin'in de bulunduğu bir heyete İstanbul'da bulunan vakıf kütüphanelerini teftiş ve bu kütüphanelerde bulunan nadir eserlerin tespiti vazifesi verildi. Daha sonra Topkapı Sarayı Kütüphanesi müdürü oldu. *Osmanlı Müellifleri*'nin neşredildiği ömrünün son yıllarında sağlığı bozuldu ve geçim sıkıntısı içine düştü. 28 Ekim 1925 tarihinde vefat etti.

Matbu eserleri: 1. *Türklerin Ulûm ve Fünûna Hizmetleri* (İstanbul, 1314); 2. *Terceme-i Hâl ve Fezâil-i Şeyh-i Ekber Muhyiddîn-i Arabî* (İstanbul, 1316, 1329); 3. *Kibâr-ı Meşâyih ve Ulemâdan Oniki Zâtın Terâcim-i Ahvâlî* [: Muhyiddîn-i Arabî, Sadreddîn-i Konevî, Abdurrahmân-ı Bistamî, Cemal-i Halvetî, Sofyalı Bali, Azîz Mahmûd Hüdâî, Niyazî-i Mısırî, Bursalı İsmâil Hakkı, Karabaş Velî, Salâhî-i Uşşakî, Haririzâde ve Zebidî] (İstanbul, 1316); 4. *Meşâyih-i Osmâniyyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâlî* [: Şemseddîn Sivasî, Bosnalı Ali Dede, İznikli Ali Çelebi, İsmâîl Ankaravî, Abdullâh Bosnevî, Abdulahad Nuri, Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin, Bursalı Gazzizâde Abdullatîf] (İstanbul, 1318); 5. *Ulemâ-yı Osmanîyyeden Altı Zâtın Terceme-i Hâlî* [: Muhammed Muh-

yiddîn Kâfiyeci, Kemaleddîn İbrâhim Dede Cöngi, Birgivi Mehmed, Mehmed Aysî, Yusufzâde Abdullâh Hilmi Efendi, Mehmed Ebu Said el-Hadimî] (İstanbul, 1318); 6. *Müverrihîn-i Osmaniyyeden Âlî ve Kâtib Çelebi'nin Terceme-i Hâlleri* (Selanik, 1322); 7. *Aydın Vilayetine Mensub Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etubbânın Terâcim-i Ahvâlî*, (İzmir, 1324); 8. *Delîlî't-Tefsîr-İlm-i Tefsîr ve Müfredât-ı Kur'âna Dair Ma'lûmât-ı İcmâliyye* (İstanbul, 1324); 9. *Ahlâk Kitaplarımız* (İstanbul, 1325); 10. *Müntehabât-ı Mesâri' ve Ehyât* (İstanbul 1328); 11. *Nazar-ı İslâm'da Fakr* (İstanbul, 1330); 12. *Hacı Bayram-ı Veli* (İstanbul, 1329, 1331, 1341); 13. *Mevlânâ eş-Şeyh İsmâil Hakkı el-Celvetî kuddise sırruhu Hazretlerinin Muhtasaran Terceme-i Hâlleriyle Matbu ve Gayrimatbu Âsarını Hâvi Risaledir* (İstanbul, 1329); 14. *Kâtib Çelebi* (İstanbul, 1331); 15. *Siyasete Müteallik Âsâr-ı İslâmiyye* (İstanbul, 1332); 16. *Menâkıb-ı Harb* (İstanbul, 1333); 17. *İdâre-i Osmaniyye Zamanında Yetişen Kırm Müellifleri* (İstanbul, 1335); 18. *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul, I. cilt 1333, II. cilt 1338, III. cilt 1342).

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç

ORCID: 0009-0001-0100-4527

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç, 1991 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde doktora derecesi aldı. İstanbul Üniversitesinde adı geçen bölümde 1994 yılında doçent, 2000 yılında ise profesör kadrosuna atandı. 2005-2006 yıllarında KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesinde görev yapan Dr. Saraç, 2005'te YÖK Genel Kurul üyesi, 2008'de YÖK Yürütme Kurulu üyesi ve 2010'da YÖK Başkan Vekilliği görevlerine seçildi. 2014-2021 yılları arasında YÖK Başkanlığı görevini yürüttü. YÖK'teki görevlerinin dışında Yunus Emre Enstitüsü Mütevelli Heyeti Üyeliği ve Türk-Japon Üniversitesi Konsey Üyeliğinde bulundu. TÜBA Asli Üyesidir. Prof. Dr. Yekta Saraç, 2021 yılından itibaren Cumhurbaşkanı Başdanışmanı olarak görev yapmaktadır.

Birçok yabancı ülke makamları tarafından çeşitli fahri doktora ve nişanlar ile ödüllendirilen Dr. Saraç, Türk-Alman Üniversitesi tarafından Üniversitenin gelişimine ve iki ülke arasındaki ilişkilerin arttırılmasına sunduğu katkılar nedeniyle fahri doktora payesi almıştır. Osmanlı Müellifleri dışında Sosyal Bilimler Ansiklopedisi (4 cilt, 2021), Klasik Edebiyat Bilgisi-Belagat (17. Baskı 2021), Klasik Edebiyat Bilgisi- Biçim-Ölçü-Kafiye (7. Baskı 2013), İstilahat-ı Edebiyye (2.baskı 2017), Emri Divanı (2002), Kemal Paşazade Divan ve Diğer Şiirleri (2021) başta olmak üzere çeşitli kitapları ve bilimsel dergilerde yayınlanan makaleleri bulunmaktadır.

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç obtained his doctoral degree in the Department of Turkish Language and Literature at Istanbul University in 1991. He became an associate professor at the same department in 1994 and was appointed as a professor in 2000. Dr. Saraç, who served at the Eastern Mediterranean University in the Turkish Republic of Northern Cyprus in 2005-2006, held several important positions in the Turkish Higher Education Council (YÖK/CoHE), including General Assembly Member in 2005, Executive Board Member in 2008, and Vice President of YÖK in 2010. He served as the President of YÖK from 2014 to 2021. In addition to his roles at YÖK, he was a Member of the Board of Trustees at Yunus Emre Institute and a Council Member at the Turkish-Japanese University. At present, he is a full member of the Turkish Academy of Sciences (TÜBA).

Dr. Saraç, who has been honoured with various honorary doctorates and awards by authorities in many foreign countries, has also been awarded an honorary doctorate by the Turkish-German University in recognition of his contributions to the university's development and the enhancement of relations between the two countries. Since 2021, Prof. Dr. Yekta Saraç has been

serving as the Chief Advisor to the President of The Republic of Türkiye. Apart from his work on The Authors of the Ottoman, he has authored eight books, including the Social Sciences Encyclopaedia (4 volumes, 2021), Classical Literary Knowledge-Rhetoric (17th Edition, 2021), Classical Literary Knowledge-Form-Measure-Rhyme (7th Edition, 2013), Literary Terminology (2nd Edition, 2017), Emri Divan (2002), and Kemal Paşazade Divan and Other Poems (2021), in addition to various articles published in scientific journals.

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Özet	35
Önsöz	39
Kısaltmalar	57
İfâde	59

Meşâyiḥ Faslı	67
----------------------------	-----------

(İ)

[ELİF]	69
-----------------------	-----------

Akşemseddin (Şeyh Mehmed bin Hamza) • Açıkbaş Mahmûd Efendi • Atpazârî Osmân Fazlî-i İlâhî • Şeyh Edebâli • Ahmed-i Bîcân • Eşref-i Rûmî (Eşrefzâde-Eşrefoğlu) • İbrâhim bin Demirhân bin Hamza el-Bosnevî • İbn İsâ-yı Saruhânî • İbrâhim-i Gülşenî • İbrâhim bin Hamza bin Mes'ûd et-Tîrevî • Ahmed-i Sârbân • Ümmî Sinân • Üftâde Mehmed Muhyiddin • Ahmed Efendi "Merkezzâde" • İbrâhim-i Kırımı • İdrîs-i Muhtefî • İsmâil [Rusûhî]-i Ankaravî • İsmâil-i Rûmî • Ahmed-i Rûmî-yi Akhisârî (Saruhânî) • Eroğlu Nûri Efendi • Olanlar Şeyhi İbrâhim Efendi • İsmâil-i Aydınî • Eyüb Efendi • Ahmed Ümidi • Ünsî Hasan Efendi • İsmâil Hakkî-i Celvetî • Enis Receb Dede • Ahmed Mürşidî Efendi • İsmâil

Nûreddîn-i Üsküdarî (Ebû'l-yümn) • İbrâhim Hakkı-yi Erzurûmî • Emîn Mehmed-i Tokadî • Ahmed Meâbî Efendi • Ahmed Efendi (Hâfız Seyyid Ahmed bin Mehmed bin Ebûbekir Efendi) • İbrâhim Nûreddîn Efendi • Evliyâzâde İsmâil Hakkı Efendi (Kütahyalı) • İsmâil Vehbî Efendi

(ب)

[BE] 101

Bedreddîn-i Simavî (İbn Kâdî-i Simavne) • Bâyezîd-i Rûmî • Baba Ni'metullah Mahmûd • Baba Yûsuf-i Sivrihisârî • Bahâeddînzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi • Bâlî-yi Sofyavî • Bihiştî Ramazan Efendi • Şârih-i Füsûs Abdullâh-ı Bosnevi • Bîvücûdî Mehmed Tâlib-i Üsküdarî [Divitçizâde] • Bükâizâde Veliyyüddîn Efendi • Beyzâde Mustafa Efendi • Behcet Ali Efendi

(پ)

[PE] 111

Pîr Muhammed Bahâeddîn-i Erzincânî • Pîr Mehmed Efendi • Pârsâ Sâbır Mehmed Dede

(ت)

[TE] 113

Tennûrî İbrâhim Efendi • Terzi Baba (Hayyât Vehbî)

(ث)

[SE] 115

Sâkîb Mustafa Dede

(ج)

[CİM] 117

Cemâleddîn İshâk-ı Karamânî • Cemâl-i Halvetî (Çelebi Halîfe) • Cünûnî Ahmed Dede • Câhidî Ahmed Efendi • Cihângîrî Hasan Burhâneddîn Efendi • Cennet Mehmed Efendi • Cemâleddîn-i Uşşâkî (Mehmed Cemâleddîn-i Edirnevî)

(چ)

[ÇİM] 123

Çerkeşi Mustafa Efendi

(ح)

[HÂ] 125

Hamideddîn-i Aksarâyî (Hâmid bin Mûsâ) • Hacı Bayrâm-ı Velî • Hasan Efendi (Hasan Hoca ibn Yûsuf) • Hacı Ahmed bin Seydî • Hüsâmeddîn Ali el-Bitlîsî • Habîb-i Karamânî • Hakîkizâde Osmân Efendi • Hüseyinî (Hüseyinî bin Ahmed-i Sirozî) • Hüsâmeddîn-i Bursevî • Haydarzâde Mehmed Feyzî Efendi (Kefevî) • Hulvî Mahmûd Efendi (Cemâleddin Mahmûd Hulvî Efendi) • Hasan Efendi (Ümmî Sinânzâde Ced Hasan Efendi) • Hasan Rızâî Efendi (Hasan Rızâî bin Abdurrahmân) • Hüseyin Efendi (Hacı Evhad Şeyhi) • Hâmid Efendi (Küçük Hâmid Efendi) • Hicâbî Abdülbâkî Efendi • Hüseyin Hamdi bin Seyyid Hüseyin Efendi • Hakkı Mehmed Efendi • Hamza Nigârî Efendi

(خ)

[HI] 137

Hayâlî Ahmed Şemseddîn-i Efendi • Hulûsî Efendi (Derûnizâde Mehmed Hulûsî Efendi) • Hâlid Ziyâeddîn-i Bağdâdî (Mevlânâ Hâlid) • Hoca Hüsâm Efendi (Mesnevîhân)

(د)

[DAL] 141

Dâvûd-ı Kayserî (Şerefeddîn Dâvûd bin Mahmûd-ı Kayserî) • Dâvûd-ı Halvetî • Dede Ömer Rûşenî • Demirtaş (Ebû Abdullâh Muhammed) • Dâvûd bin Şeyh Mehmed Efendi • Dügümlü Baba (Dügümlü Hâfız Mustafa Baba)

(ذ)

[ZEL] 147

Zâkîrîzâde Abdullâh Efendi • Zâtî Süleyman Efendi • Zekâî Mustafa Efendi

(ر)

[RA] 151

Ramazan Efendi (Ramazân-ı Mahfi) • Receb bin Şeyh İbrâhîm Cemâleddîn-i Sivasî • Reşâdî Mehmed Efendi • Raufî Seyyid Ahmed-i Üsküdarî • Rif'at Efendi (Hâfız Ahmed Rif'at) • Rüstem Efendi (Mehmed Rüstem Râşid Efendi) • Rûşen Efendi (Mudanyalizâde Mehmed Rûşen Tevfikî Efendi)

(ز)

[ZE] 155

Zühdü Ahmed Efendi

(س)

[SÎN] 157

Sünbül Efendi (Sünbül Yûsuf Sinân Efendi) • Semâî Mehmed Dede Efendi (Sultân-ı Divânî) • Sineçâk Yûsuf Sinâneddîn-i Mevlevî • Sarhoş Bâli Efendi • Selâmî Mustafa Efendi • Seyyid Seyfullâh Kâsım Efendi • Sinân Efendi (Âlim Sinân Efendi) • Sükûtî Mehmed Efendi • Selâmî Ali Efendi • Sezâî Hasan Efendi • Sinân-ı Ümmî (Mehmed Sinân-ı Ümmî) • Sırrî Abdülbâkî Dede • Selîm Baba • Selâmî Mustafa Efendi • Süleyman Efendi (Köstendilî Mollazâde Süleyman Şeyhî Efendi) • Sûzî Ahmed Efendi • Saîd Efendi (Mehmed Saîd Efendi) • Seyyid Ahmed Hicâbî Efendi

(ش)

[ŞÎN] 171

Şehâbeddîn Ahmed-i Sivâsî • Şeyh Îlâhî-yî Nakşibendî • Şâhidî İbrâhîm Dede • Şa'bân-ı Velî • Şemseddîn-i Sivâsî (Ebû's-Senâ Şeyh Şemseddîn Ahmed es-Sivâsî) • Şâh Velî-yî Ayntâbî (Şâh Velî bin Kaya Nâibü'l-Askerî) • Şühûdî Mehmed Efendi • Şemlelizâde Ahmed Efendi • Şa'bân-ı Nakşibendî • Şemseddîn Efendi (Nasûhîzâde) • Şâkir Efendi (Mehmed Şâkir Efendi) • Şerefeddîn Şuayb Efendi

(ص)

[SAD] 183

Sarı Abdullâh Efendi • Safiyyullâh Mûsâ Dede • Suhufî Mehmed Efendi (Sahhâf) • Salâhî Efendi (Abdullâh Salâhî-yi Uşşâkî) • Sâdık Mehmed-i Erzincânî • Sâfî Ahmed Efendi • Sâlih Rif'at Efendi

(ط)

[TI] 193

Turhal Şeyhi Mustafa Efendi

(ظ)

[ZI] 195

Zarîfî Ömer Efendi (Baba)

(ع)

[AYN] 197

Âşık Ali Paşa (Beşe) • Abdürrahîm Nizâmeddîn-i Merzifonî (Sarı Dânişmendzâde) • Alâeddîn Ali-yi Aksarâyî • Abdülkerîm Efendi • Abdülmecîd bin Şeyh Nasûh • Ömer bin Hamza • Ârif Mehmed Efendi • Abdürrahîm-i Karahisârî (Afyon Karahisârî) • Ali Dede-yi Bosnevî • Ali Çelebi bin Hüsrev-i İznîkî • İlmi Dede • Adlî Hasan Efendi • Ömer Fânî Efendi • Ömer Fuâdî Efendi • Abdülkerîm Efendi (İştiplî Emir Efendi) • Abdülmecîd-i Sivâsî • Abdülkerîm-i Vardarî • Abdûlahad Nûrî Efendi • Adnî Receb Dede • Ayn-ı Ekber Mehmed Efendi • Âcizî Süleyman Efendi • Abdülkerîm-i Celvetî • Ali bin Şa'bân-ı Aksarâyî • Ali bin İbrâhîm-i Dağıstânî • Abdülhay Efendi • İzzeddîn Ahmed Efendi (Eşrefzâde) • Îsâ Mahvî • İlmi Mehmed Efendi (Arabzâde) • Azbî Mustafa Efendi (Dervîş Azbî) • Abdullâh bin Abdurrahmân-ı Celvetî • Uyûnî Seyyid Mehmed Efendi (Rahîkizâde) • Abdülkâdir Necîb Efendi (Eşrefzâde) • İrfânî Abdullâh-ı Dârendevî • Osmân-ı Nakşibendî • Abdüllatîf bin Durmuş Fakih-i Karamânî • Abdülbâkî Dede (Nâsır Seyyid Abdülbâkî Dede) • Osman bin Ahmed-i Fertekî • Abdurrahmân Hâlis-i Tâlebânî • Abdülhamîd Efendi (Kara Mollazâde) • Abdurrahîm Efendi • Abdurrahîm Efendi • Osman Salâhaddîn Efendi • Abdullâh Hulûsî Efendi • Ali Örfî Efendi • Azmî Hüseyin Dede • Abdülkâdir Kemâleddîn Efendi

(غ)

[GAYN] 225

Gafûrî Mahmûd Efendi • Gaybî Sun'ullah Efendi • Gavsî Ahmed Dede • Gazzizâde Abdüllatîf Efendi • Gazzizâde Mustafa Nesîb Efendi

(ف)

[FE] 229

Fahreddîn-i Rûmî • Feyzî Hasan Efendi (Simkeşzâde) • Fethî Abdülkerîm Efendi (Bülbülcüzâde) • Fenâî Mustafa Efendi • Fahrî Ahmed Efendi • Ferdî Abdullâh Efendi • Feyzullah Efendi (Mesnevîhân) • Fâik Mehmed Bey

(ق)

[KAF] 235

Kutbeddîn-i İznîkî • Kaygusuz Baba (Kaygusuz Abdâl) • Kara Çelebi Mehmed Efendi • Kâsım Efendi (Kâsım bin Şeyh İlyâs bin İdrîs-i Antakî) • Kurt Mehmed Efendi (Mehmed bin Ömer) • Kuddûsî Abdurrahmân Efendi (Abdullâh Efendizâde) • Kuloğlu Mustafa Efendi • Karakaşzâde Ömer Efendi • Kutub İbrâhim Efendi (İbrâhim Sâdık Efendi) • Kâimi Hasan Efendi • Karabaş Velî (Ali Alâeddîn el-Atvel) • Kara Babazâde İbrâhim Efendi • Konevî Mehmed Vehbî Efendi • Kabûlî Mustafa Efendi • Kuddûsî Ahmed Efendi • Kaygulu Halîl Efendi • Kuşadalî İbrâhim Efendi

(ك)

[KEF] 245

Kemâl-i Ümmî (İsmâil Kemâl-i Ümmî) • Küçük Mehmed İlmi Efendi (Kâdızâde) • Keşfî Cafer Efendi • Kenzî Hasan Efendi • Kürdî Hasan Efendi • Kösec Ahmed Efendi • Kemâl Efendi (Hâce-i irfânîm veliyy-i ni'metim Harîrîzâde Seyyid Mehmed Kemâleddîn Efendi) • Gümüşhanelî Ahmed Ziyâeddîn Efendi • Kâk Ahmed Kâdirî Efendi

(ل)

[LÂM] 251

Lütfullâh-ı Karamânî • La'î Mehmed Fenâî Efendi • La'lîzâde Abdülbâkî Efendi

(م)

[MÎM] 253

Mehmed Muhyiddîn bin Kutbeddîn-i İznîkî (Kutbeddînzâde) • Mahmûd bin Edhem • Merkez Mûsâ Muslihiddîn Efendi • Mûsâ bin Şeyh Tâhir-i Tokâdî • Memî Mehmed Cân Efendi • Muhyî Efendi (Mehmed Muhyiddîn-i Gülşenî) • Müezzinzâde Ahmed Efendi • Mehmed Muizzeddîn Efendi • Muhyiddîn-i Bursevî • Mehmed Dede (Gümüşayak) • Ma'nevî Mustafa Efendi • Müslim Efendi (Ebû'l-Vefâ Ahmed Müslim Efendi) • Medenî Mehmed Efendi (Trabzonî) • Müstakim Mustafa Niyâzî Efendi • Mehmed bin Mehmed el-Kâdî • Müstakimzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi • Mehmed Murâd-ı Nakşibendî • Mustafa Enver Efendi (Mustafa Bey) • Mehmed Bahâeddîn Efendi

(ن)

[NUN] 265

Nûreddînzâde Muslihiddîn Mustafa Efendi • Ni'metullâh Efendi • Nakşî Ali-yi Akkirmânî • Niyâzî Mehmed-i Mısırlî • Nakşî İbrâhim Efendi • Nazmî Mehmed Efendi • Nasûhî Mehmed Efendi • Nüzûlî Mustafa Efendi • Nûreddîn Mehmed-i Cerrâhî • Nehrî Ahmed Efendi (Suyolcuzâde) • Nûrî Mehmed Efendi • Nazîf Hasan Dede • Nûrî Mehmed Şemseddîn Efendi

(و)

[VAV] 277

Vefâ-i Konevî (Muslihiddîn Mustafa ibn Vefâ) • Vahyîzâde Mehmed Efendi (İznîkî) • Vahdetî Osman Efendi • Visâlî İbrâhim Efendi • Veliyyüddînzâde Hıfzî Efendi • Vahyî Mustafa Efendi

(ه)

[HE] 283

Hüdâî Azîz Mahmûd Efendi • Hâşimî Emîr Osman Efendi • Himmet Efendi • Hâşim Mustafa Baba

(لا)

[LÂMELÎF] 291

Lâmekânî Hüseyin Efendi

(ی)

[YE] 293

Yâr Ali bin Siyâvuş bin Avren-i Divrikî • Yûnus Emre – Âşık Yûnus • Yazıcızâde Mehmed Efendi • Yûsuf-ı Hakîkî • Yahyâ-yı Şîrvânî (Seyyid Yahyâ Celâleddin) • Yûsuf Mahdûm (Yûsuf Ziyâeddin Mahdûm) • Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin-i Marmaravî • Yavsı Mehmed Muhyiddin İmâdî • Yunus bin Halîl • Yahyâ bin Bahşî • Yahyâ Efendi (Beşiktaşî) • Yûsuf Sinân Efendi (Sünbûlî) • Yûsuf Dede • Ya'kûb-ı Afvî • Yûsuf Efendi • Yûsuf-ı Yanyavî

Ulemâ Faslı 307

(ت)

[MEDLÎ ELÎF] 309

Akbilek Bahşî Halîfe • Âbâdî Mehmed Çelebi • Altıparmak Mehmed Efendi • Adalı Şeyh Mustafa bin Hamza (Kuşadalı) • Âyinezâde Mehmed Şemseddin (Sirozî) • Akkirmânî Mehmed Efendi (Mehmed bin Mustafa) • Alaşehirli Osman bin Hasan Efendi • Arslanzâde Mustafa Efendi • Ak Ali Efendi (İzmidî) • Ak Osman Efendi (Osman bin Ali) • Ayaklı Kütübhâne Mehmed Emin Efendi • Adalı Hoca Mehmed Efendi (Adapazarî) • Akşehirli Hasan Fehmî Efendi (Şeyhülislâm) • Akşehirizâde Ali Haydar Bey

(ف)

[ELÎF] 317

Ahmed Cemâleddin bin Mes'ûd-i Konevî • İbn Türkman Alâeddin Ali bin Osmân-ı Mardîni • Ebû's-Senâ Mahmûd bin Ahmed Cemâleddin-i Konevî • İbn Melek • İbn Melekzâde Mehmed Efendi • İbn Hümâm Kemâleddin Mehmed-i Sivâsî • İbrâhim bin Süleyman Radiyyüddin • Ekmeleddin Muhammed-i Bayburdî [Bâbertî] • İlyâs-ı Sinôbî • Efdalzâde Hamideddin Efendi • İbn Kemal (Şeyhülislâm) • Ahterî Mustafa • Ahmed bin Mahmûd el-Esamm-ı Karamânî • Ebüssuûd el-İmâdî • İbrâhim Burhâneddin-i Gürânî • İbn Fîrûz Mehmed Bey (İstanbulî) • Ahmed bin Mehmed (Mağnisavî) • Ahîzâde Halimî Efendi • Ebûbekir-i Gürânî • İbrâhim-i Bergamavî • Ahmed bin Hüsâmeddin-i Sirôzî • İsmâil bin Sinân-ı Sivâsî • İbrâhim-i İzdîni • İbrâhim bin Mehmed • Ebû'l-Bekâ Eyyûb-i Kefevî • İshak bin Hasan-ı Tokâdî • Esîrî Mehmed Efendi (Şeyhülislâm) • İzmirî Süleyman Efendi • İshak Hocasî Ahmed Efendi • Ebûbekir bin Rüstem-i Şîrvânî • A'reczâde Ahmed Efendi • Es'ad Hoca, Yanyalı Hoca Mehmed Es'ad bin Ali • İbn Adavî Mustafa bin İbrâhim • İshak Efendi (Şeyhülislâm) • İzmirî Mevlânâ Mehmed bin Velî bin Resûl • Ahmed bin İbrâhim • Es'ad Mehmed Efendi (Ebû İshak İsmâil Efendizâde-Şeyhülislâm) • Ahmed bin Abdullâh

(Gurâbzâde) • Ahmed Attâr Efendi • İbrâhim-i Rûmî • Ebûbekir (Âmidî) • Ahmed bin Ömer-i İzmîrî • Ebüssuûd Mehmed Efendi bin Abdülvâhid Efendi • Ebûbekir Edîb-i Çorûmî (Dâmâdzâde) • İbrâhim bin Ya'kûb-ı Gümüşhânevî • İbrâhim el-Harâvî-yi Erzurûmî • Eskicizâde Ali Medhî Efendi (Edirnevî) • İbn Resûl Mehmed Zeki Efendi (Süleymâniyevî) • İsmâil Müfîd Efendi (İstanbulî) • İbrâhim Sıdkî Efendi (İşkodravî) • İmâmzâde Es'ad Efendi (İstanbulî) • İsmâil Nebîl Efendi (Ahîshavî) • İbrâhim Efendi (Yalvâcî) • Es'ad Sa'dî Efendi (Konevî) • İbrâhim Efendi • Ahmed Hamdî Efendi (Şîrvânî) • Ahmed Sıdkî Efendi (Bursevî) • İshak Efendi (Hoca) • Evliyâzâde Hacı Ali Rızâ Efendi • Ahmed Hamdullâh Efendi • Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi • Ahmed Kudsi Efendi (Topbaşzâde) • Ahmed Feyzî Efendi (Çorumi) • İsmâil Efendi (Manastırlı İsmâil Hakkî Efendi)

(ب)

[BE] 353

Bahâeddîn Efendi (Malkaravî) • Bedreddîn Mahmûd Efendi (Amasyavî) • Bedreddîn Mahmûd Efendi (Aydinî) • Bâlî Efendi • Bostânzâde Mustafa Efendi (Tirevî) • Birgivî Mehmed Efendi • Babakuşî Abdurrahmân Efendi • Babazâde Mehmed Efendi (Lârendevî) • Bostânzâde Mehmed Efendi (Tirevî) • Bostânzâde Yahyâ Efendi (Tirevî) • Beypazârî Muslihiddîn • Baldırzâde Mehmed Efendi (Bursevî) • Bâlizâde Mustafa Efendi (Şeyhülislâm) • Beyâzizâde Ahmed Efendi (Bosnevî) • Bedreddîn (Vanî) • Bekir bin Ali Ferdî-yi Kayserî (Ancızâde) • Babadağî İbrâhim Efendi • Battâl Hatîbi Hasan bin Ali-yi Kayserî

(پ)

[PE] 363

Pir Mehmed bin Yûsuf-i Ankaravî • Pervîz Abdullâh Efendi • Pirîzâde İbrâhim bin Hüseyin (Burhâneddîn İbrâhim Ebi Mehmed) • Pirinççizâde Süleyman Efendi • Pirîzâde Mehmed Saîd Efendi

(ت)

[TE] 367

Tâc Begzâde Sa'dî Çelebi (Amasyavî) • Tâc Begzâde Ca'fer Çelebi (Amasyavî) • Tâceddîn İbrâhim bin Abdullâh (Hamidî) • Tefvîk Efendi (Mehmed Tefvîk Efendi) İstanbulî

(ث)

[SE] 371

Sâbit Mehmed Efendi (Kayserî)

(ج)

[CİM] 373

Cemâleddîn Mehmed-i Aksarâyî • Celâleddîn Mehmed Çelebi • Celâleddîn el-Evcî (Mehmed Celâleddîn bin Abdullâh-ı Birgivî) • Cârullâh Veliyyüddîn Efendi (Yenişehir-i Fenârî) • Cemâleddîn Mehmed Efendi (Bereketzâde Dâmâdî-İstanbulî)

(چ)

[ÇİM] 377

Çivîzâde Muhyiddîn Efendi (Menteşevî) • Çavuşzâde İbrâhim Efendi (İstanbulî) • Çömez

Kâdı Ahmed Efendi (Silifkevi) • Çömezzâde Mehmed Şevki Efendi (Bursevi) • Çelebizâde Abdurrahmân Efendi (İstanbuli) • Çorbacızâde Mehmed bin Hüseyin Efendi • Çerkeşizâde Osman Vehbi Efendi (Çerkeşi) • Çeşmizâde Mehmed Hâlis Efendi (İstanbuli) • Çerkeşizâde Mehmed Tevfik Efendi (İstanbuli)

(ح)

[HÂ] 381

Hasan Paşa (Kara Alâeddinzâde) • Hasan Çelebi (Fenârî) • Hüsâmeddîn (Tokadı) • Hacı Baba İbnü's-Şeyh İbrâhîm (Tosyavi) • Halimî • Hacı Hasanazâde Muhyiddin Mehmed Câmî (Balıkesri) • Hüseyin Efendi (Hüseyin Şâh Çelebi-yi Amasyavi) • Hamdullah bin Hayreddin • Hüsâmezâde Mustafa Efendi • Hâfız Mehmed bin Ahmed bin Âdil Paşa • Hüseyin Hüsâmeddîn Efendi (Kara Çelebizâde) • Hüseyin-i Kefevî • Hüsâmezâde İbrâhîm Efendi (Germiyânî) • Hasane'l-Kâfi (Akhisârî-i Bosnevi) • Hâfız Mahmûd (Vardari) • Hibri Ali Efendi • Hacı Mehmed bin Ali el-Karamânî • Hâcibzâde Mehmed Efendi (İstanbuli) • Hıfzî Mehmed Efendi • Hâzık Mehmed Efendi (Erzurûmî) • Hüseyin bin Mehmed Efendi • Hanîf İbrâhîm Efendi • Hüseyin Hüsni bin Halil-i Giridi • Hafid Mehmed Efendi (İstanbuli) • Hayâtî Ahmed Efendi (Elbistânî) • Hıfzî Ârif Mehmed Bey (İstanbuli) • Hâfız Seyyid Efendi (Sirozi) • Hâzım Ahmed Efendi (Nevşehri-Rûhizâde) • Hâmid Efendi (Karsi) • Hacı Torun Efendi (Kayseri) • Hüseyin Fehmi Efendi (Palulu) • Hacı Abdî Bey (Petrici) • Hüseyin bin Mehmed (Mandalyati) • Hacı İbrâhîm Efendi (İstanbuli) • Hamid Efendi (Harputi) el-Hâc Abdülhamid Hamdi Efendi • Hasbi Süleyman Efendi (Previştevi) • Hüsni Efendi (Hüseyin Hüsni Efendi, Şeyhülislâm)

(خ)

[Hİ] 401

Hattâb Haydar bin Ebi'l-Kâsım-ı Karahisârî • Hızır Şâh-ı Menteşevi • Hızır Bey Sivrihisârî • Hayâlî Ahmed Efendi (Molla-İzniki) • Hüsrev Mehmed Efendi Sivasi (Molla Hüsrev) • Hocaazâde Muslihiddin Efendi (Bursevi) • Hatîbzâde Muhyiddin Efendi • Hüsrevzâde Mustafa Efendi • Halil bin Resûl (Sinobi) • Hızır bin Mehmed (Amasyavi) • Hisâlî Abdurrahmân Çelebi • Hâlis İbrâhîm Efendi (Pasarofçavi) • Mevlânâ Müftî Ebû Saîd el-Hâdimî (Hâdimi) • Halil bin Hasan (Ebi'l-felâh) • Hâherzâde İsmâil bin Şeyh Mehmed Efendi • Halil Şeref Efendi (Hayâtizâde) • Halil-i Germirî (Kayseri) • Halil Efendi (Burduri) • Hoca Tahsin Efendi (Filâtî) • Harputî Ömer Naimî Efendi • Hâlis Mehmed Efendi (Şirvânî)

(د)

[DAL] 415

Divriği Fahreddin Mehmed Efendi • Devletoglu Yusuf (Balıkesri) • Dinkoz Ahmed Efendi (Bursevi) • Dede Cöngi Efendi (Amasyavi) • Deşişi Mehmed Efendi (Amasyavi) • Dukaginzâde Osman Bey • Derviş Mehmed Efendi • Debbâğzâde Nu'mân Efendi (İstanbuli) • Dede Efendi (Bursevi) • Debbâğ Müftü Ahmed Efendi (Mar'aşi) • Dürrizâde Mustafa Efendi (Şeyhülislâm) • Dâvûd-ı Karsi • Damad Hüseyin Efendi [Dinârî] • Duvalarlı-Duâlarlı Hacı Osman Efendi (Kütahyavi) • Dâniş Ahmed Efendi (Manastırı)

(ذ)

[ZEL] 423

Zelili Yûsuf bin Mustafa • Hacı Mehmed Zihnî Efendi

(ر)

[RA] 427

Resûl bin Sâlih Efendi (Aydinî) • Ramazanzâde Ahmed Çelebi • Rızâî Ali Çelebi (Amasyavî) • Receb Efendi (Âmidî) • Remzî Mustafa Efendi • Rodosizâde Mehmed Efendi (Ayasluğî) • Remzî Mehmed Efendi (Kayserî) • Rıfkî Mustafa Efendi (Şeyh Hüsrevzâde-i Kayserî) • Rahmî Abdurrahîm Efendi • Rüşdî Ahmed Efendi (Karaağacı) • Râgıb Efendi (Hacı Mehmed Râgıb Efendi-Âmidî) • Reşîd Ahmed Efendi (Nevşehirî) • Râif Efendi (İstanbulî) • Receb Efendi (Hacerzâde-Ferecikî) • Refî Efendi (Yanyavî) • Rahmî Efendi (Eğini)

(ز)

[ZE] 435

Zeyrek Mehmed Efendi • Zenbillî Ali Efendi (Şeyhülislâm) • Zenbîlizâde Fudayl Çelebi • Zekeriyâ Efendi (Şeyhülislâm) • Zeynizâde Hüseyin Efendi (Bursevî) • Zehâvî Mehmed Feyzi Efendi (Süleymâniyeli)

(س)

[SÎN] 439

Seyyid Ali-yi Komenatî (Tokadî) • Süleyman bin Ali (Karamânî) • Sa'dî Çelebi (Şeyhülislâm) • Sûdî (Bosnevî) • Sirkezâde İbrâhim Efendi (Bursevî) • Süleyman Efendi (Müftî-i Gelibolu) • Süleyman Fâzıl Efendi (İstanbulî) • Saçaklızâde Mehmed bin Ebîbekir (Mar'aşî) • Sûkûtî Mehmed Efendi (Kulavî) • Seyyid Mehmed Saîd Efendi (Karahisârî) • Sirozî Mustafa Efendi • Süleyman Efendi (Kırkağacı) • Süâvî Efendi (Ali Süâvî Efendi) • Süleyman Hakkî Efendi (Eskişehirî)

(ش)

[ŞÎN] 447

Şemseddîn Mehmed (Akşehirî) • Şâdgeldî Şemseddîn Çelebi Paşa (Amasyavî) • Şemseddîn Mehmed bin Yûsuf el-Konevî • Şükrullah (Amasyavî) • Şemseddîn (Aydinî) • Şeyh Sinân-ı Rûmî (Burdurî) • Şücâ' bin Nûrullah (Ankaravî) • Şücâaddîn İlyâs-ı Rûmî (Dimetokavî) • Şeyhzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi (İzmidî) • Şâh Mehmed bin Ahmed • Şa'bân Efendi (Müezzinzâde Eyyûbî) • Şehâb-ı Kürdî • Şerîf Mehmed Efendi (Şeyhülislâm-İstanbulî) • Şevki Ahmed Efendi • Şem'î Mehmed Efendi (Köstendili) • Şuûrî Sabâhaddîn Ali Efendi (Balıkesrî) • Şevket Mustafa Efendi (İstanbulî) • Şa'bân Kâmi Efendi (Âmidî) • Şerîf Efendi (Mehmed Şerîf Efendi) • Şâkir Ahmed Efendi

(ص)

[SAD] 459

Sarı Ya'kûb (Karamânî) • Sarı Gürz Nûreddîn Efendi (Balıkesrî) • Solakzâde Halîl bin Hacı Mehmed Efendi (İstanbulî) • Sâdık Mehmed Efendi (Sakızı) • Sâdık Efendi (Sadreddîn Şirvânizâde Şeyhülislâm Mehmed Sâdık Efendi) • Subiceli Mehmed Efendi • Suiçmez Mustafa Efendi (Kayserî) • Sâdık Efendi (Hoca-Pravadi) • Sarılarlı Mehmed Efendi (Elmalı) • Sarı İbrâhim Efendi (Aydinî)

(ض)

[DAD] 463

Dihki Mustafa Efendi • Ziyâeddin bin Ali (Aydonatî) • Ziyâ Efendi (Evliyâzâde Ahmed Ziyâeddin Efendi)

(ط)

[TI] 465

Tarsûsi Kâdı Necmeddin Efendi • Taşkôprizâde Ahmed Efendi • Taşkôprizâde Mehmed Kemâleddin Efendi • Tursunzâde Abdullâh Feyzi Efendi (İstanbulî) • Tarsûsi Mehmed Efendi (Müftü) • Tarikatçı Seyyid Mustafa Efendi (Tarikatçı Emîr) • Tavasî Ali Efendi • Tâhir Mehmed Efendi (Lâlezârî) • Tatzâde Hüseyin Efendi • Tâhir Efendi (Kâdızâde-Şeyhülislâm) • Tâhâ Efendi (Gürânî)

(ع)

[AYN] 471

Abdülmuhsin-i Kayserî • Ömer Vecîheddin bin Abdülmuhsin-i Erzincânî • Alâeddin Ali Esved (Kara Hoca) • Alâeddin Ali bin Mûsâ (Koçhisârî) • Abdülkerim Efendi • Aynî Bedreddin Ebû Muhammed Mahmûdu'l-Aynî • Aynî Abdurrahmân Zeyneddin • Ali bin Hüseyin-i Amâsî (Alâeddin Çelebi) • Abdülmecid bin Nasûh bin İsrâfil (İsrâfilzâde) • Alâeddin Ali Fenârî • Abdurrahmân-ı Amasyavî (Müeyyedzâde) • Atûfî Hayreddin Hızır bin Mahmûd bin Ömer Atûfî • Abdülkâdir Hamîdi Efendi (Şeyhülislâm) • Abdülkerimzâde Mehmed Efendi • Abdurrahmân Alemşâh (Kadı) • İvaz-ı Alâiyyevî • Abdülganî Efendi • Abdullâh bin Yûsuf bin Mehmed bin Bahtî el-Kestelî • Ayşî Mehmed Efendi • Abdurrahîm-i Şîrvânî • Abdülcelîl bin Yûsuf • Abdülkerim-i Akhisârî • Allâmek Muhammed bin Mûsâ • Arûzî Mehmed Efendi • Abdülhalîm Efendi • Abdülhalîm-i Germiyânî • Âlim Mehmed bin Hamza (Hacı Emîrzâde) • Abdülbâkî Ârif Efendi • Abdurrahmân Rahîmî-yi Bursevî (Mevczâde) • Abdullâh Efendi (Şeyhülislâm) • İsmet Mehmed Efendi • Abdullâh Paşa (Köprülüzâde Ebû Nâile Abdullâh Paşa) • Yûsufzâde Abdullâh Hilmî Efendi • Osman Fâik Efendi (Gürcîzâde) • Üryânî Osman Efendi • Osman bin Ya'kûb (Kemâhi, Vâiz) • Âkîf Mustafa Efendi (Müftî) • Osman bin Ali Mevkûfâtî • Abdurrahmân bin Ahmed Efendi • Ali Efendi • Abdullâh Efendi • Abdullâh Efendi (Abdullâh bin Muhammed) • Ömer bin Ali-yi İspirî • İsâmeddin Efendi (Ebû'l-İsmet Mustafa İsâmeddin Efendi) • Ömer Feyzi Efendi • Ali Şükrü Efendi • Abdullâh Ahîskavî (Ebû Muhammed Abdullâh Ziyâeddin Ahîskavî) • İsmet İbrâhim Bey • Abdürrahîm bin İsmâil (Âkîfzâde-Hafîd-i Âkîf) • Mütercim-i Kâmûs Ahmed Âsım Efendi • Atâullah Mehmed Efendi • Abdullâh Efendi (Kayıymzâde) • Abdullâh Efendi (Tirevî) • Abdürrahîm Efendi (Hoca) • Abdullâh-ı Eyyûbî (Reisü'l-kurrâ Abdullâh bin Mehmed Sâlih-i Eyyûbî) • Abdüsselâm Efendi (Seyyid Abdüsselâm Efendi) • Ömer Şevkî Efendi (Mardinî) • Ali Hicâbî Efendi (Yorgancızâde) • Ârif Efendi (Şeyhülislâm) • Âsım Efendi (Seyyid Âsım Efendi) • Abdurrahmân Fevzi Efendi (Hoca) • Abdülazîz Ahmed Efendi • Ali bin Osmân-ı Akşehrî • Osman Abdülmennân Efendi • Abdüssettâr Efendi • Abdullâh Efendi (Havâşî-i Cedîde müellifi Kilisli Hocaâde Abdullâh Enverî Efendi) • Ömer Hilmî Efendi • Abdünnâfi İffet Efendi (Ramazânzâde) • Âtîf Mehmed Bey (Kuyucaklızâde) • Ali Haydar Efendi (Haydar Molla-Büyük Haydar Efendi)

(غ)

[GAYN] 511

Gavvâs Efendi (Sökevi) • Galatalı Mehmed Efendi

(ف)

[FE] 513

Fenârî Şemseddin Mehmed bin Hamza (Molla) • Fethullâh-ı Şîrvânî • Fevrî Ahmed Efendi • Ferah bin Abdülmuhsin Efendi • Feyzullah Efendi (Şeyhülislâm) • Fitrî İbrâhim (Edirnevî) • Feyzullah Nâfiz Efendi (Lâzikizâde) • Ferruh İsmâil Efendi • Fethî Ali Efendi (Osman Beyzâde) • Fevzî Halîl Efendi (Filibeli-Ders Vekîli) • Feyzullah Efendi (Hacı)

(ق)

[KAF] 521

Kâdî Ahmed Burhâneddin (Erzincânî) • Kara Ya'kûb bin İdrîs • Kara Sinân • Kırımı Seydî Ahmed bin Abdullâh • Kara Seydî • Karabâğî Muhyiddin Mehmed • Kara Dâvûd (İzmidi) • Kara Haydar • Kâdızâde Hüseyin bin Hasan Efendi • Kâsım bin Süleymân-ı Niğdevî • Kınalızâde Alâeddin Ali Çelebi • Kızıl Molla (Abdurrahmân bin Seydî Ali) • Kâdızâde Şemseddin Ahmed Efendi (Şeyhülislâm) • Karaca Ahmed-i Hamîdî • Kâdî Mustafa Efendi (Urlalı) • Kâdızâde Mehmed Efendi • Kâdî Mahmûd bin Ahmed-i Manasturî (Terzizâde) • Kadri Mehmed Efendi • Kara Halîl Efendi • Kazâbâdî Ahmed bin Mehmed Efendi • Karahisârî Mehmed bin Şeyh Ali el-ma'rûf bi-Hamîdî • Kâdızâde Mehmed Efendi • Kurşunluzâde Mustafa Efendi • Konevî Hâfız İsmâil Efendi • Kuşadalı Şeyh Ahmed Efendi • Karatepeli Hüseyin bin Mustafa • Kara Mustafa Efendi

(ك)

[KEF] 533

Gürânî (Molla Şemseddin Ahmed ibn İsmâil, Şeyhülislâm) • Kestelli Muslihiddin Mustafa Efendi • Ebû Abdullâh Mehmed Muhyiddin bin Süleyman bin Mes'ûd (Rûmî-i Kâfîci, Kâfiyecî) • Kemâleddin İsmâil-i Karamânî (Kara Kemâl) • Kürdî Mehmed Efendi • Kefevî Mehmed Efendi (Mehmed bin el-Hâc Hamîd) • Kâşîf Mehmed Efendi • Gümülcineli Mehmed bin Ahmed • Gelenbevi İsmâil Efendi • Gözübüyükzâde İbrâhim Efendi • Gedûsî Hâfız Mehmed Efendi • Göncüzâde Kâsım Efendi • Kâtib Mustafa Efendi (Kürdzâde) • Gördesli Hacı Halîl Efendi • Kerim Efendi (Hoca) Abdülkerim Efendi

(ل)

[LÂM] 541

Lütfî Molla (Sarı Lütfî) • Lübbî Mehmed Efendi (Hâfız) • Lütfullah bin Mehmed-i Erzurumî • Lebîb Abdülğafûr-ı Âmedî

(م)

[MİM] 543

Mehmed bin Ahmed bin Abdülazîz-i Konevî • Mustafa bin Mehmed-i Ankaravî • Mûsâ bin Hacı Hüseyin-i İznîkî • Mehmed Şâh-ı Fenârî • Mahmûd bin Kâdî-ı Manyas • Mûsâ Efendi (Mûsâ bin Affân bin Mürsel el-Aydîni et-Tirevî) • Mehmed Muhyiddin-i Niksârî (Mehmed bin İbrâhim) • Muhyiddin-i Samsûnî • Mehmed Şâh Efendi • Mehmed bin Kâdî-ı Ayasulug • Muhyiddin Mehmed bin Hatib Kâsım (Hatib Kâsımoğlu) • Mehmed Muhyiddin-i Vefâî • Mehmed bin Necib-i Karahisârî • Muhyiddin Mehmed (Fenârizâde) • Muslihiddin Mustafa bin Zekeriyâ-yı Karamânî • Mehmed Efendi • Mahmûd bin Süleymân-ı Kefevî • Mustafa Efendi (Hâceğizâde) • Münşî (Mehmed bin Bedreddin-i Münşî) • Muharrem Efendi • Mehmed Ma'rûf Efendi • Molla Ahmed Şemseddin-i Karabâğî • Molla Çelebizâde İbrâhim

Ahmed Efendi • Mehmed Es'ad Efendi (Şeyhülislâm) • Mehmed Emin bin Sadreddîn-i Şîrvânî • Mustafa Efendi (Şeyhülislâm) • Mustafa bin Hayreddîn • Mehmed-i Bursevî (Musannif) • Mehmed Yûsuf Efendi (Esîrî Mehmed Efendi) • Mustafa bin Ömer-i Üsküdarî • Mehmed Emin Efendi (Şeyhülislâm) • Mehmed bin Ahmed bin İbrâhim • Münîrî-yi Belgradî • Mostarî Mahmûd Efendi • Muslihiddîn Mûsâ Efendi (Şeyh İmâdzâde) • Mehmed bin Abdürresûl-i Berzencî • Mehmed bin Ahmed el-İmâdî • Menteşîzâde Abdurrahîm Efendi (Şeyhülislâm) • Mehmed-i Üsküdarî (Şeyh) • Mestçîzâde Abdullâh Efendi • Mehmed bin Ömer-i Dârendevî • Mustafa bin Abdurrahmân-ı İzmirî • Mehmed Emin-i Üsküdarî • Mustafa-yı Mostarî • Musannifek Bekir Ahmed Efendi • Mustafa bin İbrâhim Efendi • Molla Hüseyin bin İskender • Müftüzâde Mehmed Sâdık-ı Erzincânî • Mahmûd bin Hâfız Hasan-ı Mağnisavî • Mehmed-i İzmirî • Mehmed bin Mustafa-yı Alâiyyevî • Mar'aşî Mehmed Efendi • Mustafa Efendi • Mehmed Münîb Efendi (Hoca) • Mantıkî Mustafa Efendi • Molla Halîl-i Siirdî • Maksûd Efendi • Mustafa bin Mehmed-i Güzelhisârî • Molla Efendi (Molla Mehmed Emin Efendi) • Mustafa Tevfik Efendi • Mehmed Efendi (Hacı Hamzazâde) • Mehmed Efendi (Hacı) • Mustafa Efendi (Mihaliççıklı Hacı Mustafa Efendi) • Muhtâr Ahmed Molla Bey (Şeyhülislâm) • Mes'ûd Efendi • Mûsâcalîzâde Mehmed Saîd Efendi • Mustafa Kemâl bin Mehmed Şerîf Efendi (Erzurûmî)

(ن)

[NUN] 573

Nûreddîn Hamza-i Aydınî (Küçük Nûreddîn) • Nasîreddîn Nebî bin Mürsel et-Tokadî • Nasûh Tevâlî-yi Akhisârî • Nûrullâh-ı Şîrvânî • Nûh bin Mustafa (Konevî) • Nûrullah bin Şerîf-i Mar'aşî • Nisârî Ali Efendi • Nazîrâ İbrâhim Efendi • Necîb Abdullâh Efendi (Hoca) • Naimî Halîl Efendi • Niyâzî Şeyh İsmâil Efendi

(و)

[VAV] 581

Vankulu Mehmed bin Mustafa el-Vânî • Visâlî Mehmed Efendi • Vardarî Şeyhzâde Mehmed Efendi • Vifâk Mehmed-i Üsküdarî • Vecdî Ahmed Efendi • Vânî Mehmed Efendi • Vehbî Efendi (Ferâizci) • Veliyyüddîn Efendi • Vidînî Mustafa Efendi

(ل)

[LÂMELİF] 585

Lâdikî Mehmed Çelebi • Le'âlî Ahmed Efendi • Lâli Hasan Efendi

(ی)

[YE] 587

Yûsuf Balı • Yûsuf bin Cüneyd (Ahîzâde) • Yarhisârî Muslihiddîn Mustafa • Yûsuf Efendi (Yûsuf bin Hüseyin-i Kirmastî) • Ya'kûb Efendi (Seyyid Alizâde) • Yûsuf Sinâneddîn-i Amasyavî • Yûsuf Efendi (Kağızmanî Vâiz Yûsuf Efendi) • Yahyâ Efendi (Minkârîzâde, Şeyhülislâm) • Yûsuf bin İbrâhim-i Şîrvânî • Yûsuf bin Hamza el-İlyâs • Yayaköylü Hacı Ahmed Reşîd Efendi • Yâsincîzâde Abdülvehhâb Efendi (Şeyhülislâm) • Yûsuf Bahrî • Yûsuf Şükri-yi Harputî • Yemli hazâde Mustafa Kâmil Efendi • Yeğen Osman Efendi • Yozgadî Çukadarzâde Hacı Keşî Mustafa Efendi • Yûsuf Sıdkî Efendi • Yektâ Efendi (Ali Yektâ Efendi) • İbn Kemal, Ebüssuûd, Zenbillî Ali Efendilerden başka fetâvâsı müdevven olan zevât-ı kirâm

Table of Contents

Preface

Abstract	37
Foreword	47
Abbreviations	57
Expression	59

Section on Sheikhs 67

(ا) [ALIF]	69
-------------------------	----

(ب) [BA]	101
-----------------------	-----

(پ) [PA]	111
-----------------------	-----

(ت)	
[TA]	113
(ث)	
[THA]	115
(ج)	
[JIM]	117
(چ)	
[CHIM]	123
(ح)	
[HA]	125
(خ)	
[KHA]	137
(د)	
[DAL]	141
(ذ)	
[DHAL]	147
(ر)	
[RA]	151
(ز)	
[ZA]	155
(س)	
[SIN]	157
(ش)	
[SHIN]	171
(ص)	
[SAD]	183

(ط)	
[TA]	193
(ظ)	
[ZHA]	195
(ع)	
[AYN]	197
(غ)	
[GHAYN]	225
(ف)	
[FA]	229
(ق)	
[QAF]	235
(ك)	
[KAF]	245
(ل)	
[LAM]	251
(م)	
[MIM]	253
(ن)	
[NUN]	265
(و)	
[WAW]	277
(ه)	
[HA]	283
(لا)	
[LAM ALIF]	291

(ی)	
[YA]	293

Section on Scholars 307

(آ)	
[ELONGATED ALIF]	309

(ا)	
[ALIF]	317

(ب)	
[BA]	353

(پ)	
[PA]	363

(ت)	
[TA]	367

(ث)	
[THA]	371

(ج)	
[JIM]	373

(چ)	
[CHIM]	377

(ح)	
[HA]	381

(خ)	
[KHA]	401

(د)	
[DAL]	415

(ذ)	
[DHAL]	423
(ر)	
[RA]	427
(ز)	
[ZA]	435
(س)	
[SIN]	439
(ش)	
[SHIN]	447
(ص)	
[SAD]	459
(ض)	
[DAD]	463
(ط)	
[TA]	465
(ع)	
[AYN]	471
(غ)	
[GHAYN]	511
(ف)	
[FA]	513
(ق)	
[QAF]	521
(ك)	
[KAF]	533

(ل)
[LAM] 541

(م)
[MIM] 543

(ن)
[NUN] 573

(و)
[WAW] 581

(لا)
[LAM ALIF] 585

(ی)
[YA] 587

Özet

Osmanlı Müellifleri, Bursalı Mehmed Tâhir'in Osmanlı Devleti'nin son döneminde üç cilt halinde hazırladığı ünlü bibliyografya ve biyografya kitabıdır. Yazarın 25 yıl sürdürdüğü bir çalışma ile meydana gelmiştir. Türk milletine dair savaştan başka bir şey bilmeyen bir millet algısının ne kadar yanlış olduğunun ispatı amacıyla yazmaya başladığı bu eser, Osmanlı Türklüğünün çeşitli ilim sahalarında ortaya koydukları eserleri ve yazarlarının ne derin bir kültüre sahip olduklarını göstermektedir.

Osmanlı Müellifleri'nde eser yazmış olan bilim, kültür ve sanat insanlarımızın hayatlarına ve eserlerine ilişkin bilgi vermektedir. Eserde yer verilen kişiler alfabetik bir düzen yerine mesleklerine ve öne çıktıkları alanlara göre tasnif edilmişlerdir. Eserde haklarında bilgi verilenlerin 288'ini "meşâyih" dediği tasavvuf erbabı, 465'ini şer'î ve filolojik ilimlerle uğraşan âlimler, 510'unu şair ve edipler, 237'sini tarih, 84'ünü tıp ve 107'sini de ri'yâzî ilimler sahasında eser yazmış müellifler meydana getirmektedir. Bunların dışında çeşitli münasebetlerle başka müellif ve eserler hakkında yan bilgiler de ilâve edilmiştir. Bu şekilde söz konusu edilen müelliflerin sayısı ise 480'in üstündedir. İsimleri kaydedilen eserler ise 9000'i aşmaktadır.

Biyografi ve bibliyografi alanlarında bu eserden önce ve başka eserler de yazılmış olmakla birlikte bu eser farklı bir özelliğe

sahiptir. Daha önceki eserlerde müelliflere dair çok kısa bilgi verilirken bu eser teferruatlı bilgi vermekte, ayrıca biyografi ile bibliyografi alanlarını birbirinden ayırmamaktadır. Çeşitli kaynaklarda bulunan bilgiler bu eserde toplanmıştır. Bu eseri yazarken memuriyeti dolayısıyla bulunduğu çok farklı bölgelerdeki kütüphaneleri dolaşmış ve kitapların pek çoğunu bizzat görerek haklarında bilgi vermiştir. Daha önce hakkında bilgi sahibi olmadığımız pek çok yazar ve kitap hakkında bu eserde bilgi bulmaktayız. Bu eserde bizzat yazar tarafından görülerek bilgi verilen pek çok esere de henüz ulaşabilmiş değiliz. Bir kısmını sıraladığımız sebepler dolayısıyla *Osmanlı Müellifleri* hâlâ birçok açıdan aşılamamıştır.

Araştırmacıların ve entellektüellerin devamlı surette başvurduğu önemli bir eser olan *Osmanlı Müellifleri*, Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç tarafından günümüz harflerine kazandırılmıştır. TÜBA'nın yayımladığı şekilde akademik evsafıta ilk defa yayımlanan eser, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan son dönemine kadar yaşamış ve eser vermiş bilginler hakkında Meşâyih (din âlimleri), Ulemâ (âlimler), Şuarâ (edip ve şairler), Müverrihîn (tarihçiler), Etıbbâ (tabip ve hekimler), Riyâziyyûn (matematikçiler) ve Coğrafiyyûn (coğrafyacılar) fasılları altında ayrıntılı malumat vermektedir. Osmanlı dönemi müellifler ve eserlerine dair en kıymetli eserlerden biri olan *Osmanlı Müellifleri*, ilk baskısında olduğu gibi üç cilt halinde yeniden yayımlanmış; eserin Arapça çevirisi de benzer şekilde üç cilt olarak basılmıştır. Çok geniş ve gelişmiş bir dizin hem ikinci baskıda hem de Arapça çeviri nüshasında üçüncü cildin sonuna eklenmiş olup dizinler eserden istifadeyi kolaylaştırıcı ve yaygınlaştırıcı bir özelliğe sahiptir.

Abstract

The Authors of the Ottoman is a famous bibliography and biography book prepared by Bursalı Mehmed Tâhir in three volumes towards the end of the Ottoman Empire. It is the result of the author's 25 years of work. This work, which he started with the aim of proving how wrong the perception that the Turkish nation knows nothing other than war, presents the works produced by the Ottoman Turks in various fields of knowledge and the depth of culture possessed by their authors.

The Authors of the Ottoman provides information about the lives and works of scholars who are sophisticated and artistic individuals that have written works. The individuals included in the book are classified not alphabetically but according to their professions and their prominent fields. Among those whose information is provided in the book, 288 are Sufi scholars called "meşâyih", 465 are scholars dealing with Islamic and philological sciences, 510 are poets and writers, 237 are historians, 84 are in the field of medicine, and 107 are authors in the field of riyaziyyûn (mathematics). In addition, incidental information about other authors and works is also included. In this way, the number of authors mentioned in the book is over 480, and the number of recorded works exceeds 9,000.

While there are other works in the fields of biography and bibliography, this work has a unique feature. Unlike previous

works that provided very little information about the authors, this book provides detailed information and does not separate biography from bibliography. Information from various sources has been collected in this book. The author has visited various libraries in different regions due to his profession and personally examined many books to provide information about them. In this work, we find information about many authors and books that we were not previously aware of. We still have not been able to access many works that are directly observed and provided with information by the author. Due to the reasons we have listed, *the Authors of the Ottoman* has not yet been surpassed in many aspects.

The Authors of the Ottoman, a significant work that researchers and intellectuals constantly refer to, was composed within today's alphabet by Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç. The work, first published by TÜBA in academic quality, provides detailed information about scholars who have lived and produced works from the establishment of the Ottoman Empire to its final period, categorized under the headings of Meşâyih (religious scholars), Ulemâ (scholars), Şuarâ (writers and poets), Müverrihîn (historians), Etubbâ (physicians and doctors), Riyâziyyûn (mathematicians), and Coğrafiyyûn (geographers). *The Authors of the Ottoman*, one of the most valuable works on Ottoman period authors and their works, has been re-published in three volumes as in the first edition. Its Arabic translation was also previously released in three volumes. In this new edition, a substantially expanded and refined index has been appended to the end of the third volume in both the second edition and the Arabic translation. This index significantly improves the accessibility of the work and enhances its usability for academic research.

Önsöz

Muhterem pederim M. Emin Saraç Hocaefendiye ihtaf olunur.

Mahv olup gitmez mürûr-ı dehr ile bâkî kalır

Hâme ile safha-i evrâkta mastûr olan (Ebüssuûd)

Bismihî teâlâ,

Bu eserin birinci cildini ilk defa lise tahsilim esnasında bana Osmanlı edebiyatını sevdiren ve Osmanlı Türkçesini öğreten “amcam” merhum Ali Yakub Cenkçiler’in önünde okumuş idim. Daha sonra bu esere sık sık müracaat etmişimdir. Zaten, Türk kültür tarihine bir vesile ile alâka duyup da bu eseri görmeyen, müracaat etmeyen, okumayan, istifade etmeyen birisini düşünebilir miyiz? Yeni yazıya aktarılmasına 2000 yılında niyet ettim. Buna da sebep, Türkiye’nin kanaatimizce en büyük bilim kurumunun başında bulunan ve bilimsel “marifet”iyle alâkalı bir husustan dolayı da sevâd-ı vech cihetiyle meşhur-ı cihân olan bir zatın özel bir görüşmemizde istifsar makamında değil de imtihan maksadıyla sorduğu suallerine Halim Giray’ın:

“Müdâra eylemek lâzım imiş ağyâra bilmezdim”

mısraındaki hakikati bilsek de müdârayı müdâhenenin müteradifi telakki ettiğimizden verdiğimiz cevaplarımızdan memnun olmayarak, “Bırakın, bırakın şu Osmanlıyı!” diye başlayıp tehevvür ile sarfettiği efkâr-ı sakîmine delâlet eden lakırdıları oldu. Şefî Dede’nin:

“Sükût etmek gibi âlemde nâdâna cevâb olmaz”

mısraındaki hakikatten i’râz ile bu sözün doğruluğunu tecrübesizliğimiz yüzünden tecrübe ettik, fakat neticede sevgi gibi nefretin de insanı kör ve sağır edeceği hakikatine bir defa da biz şahit olduk. Koca Sekban’ın:

Arz-ı hâl eyleme mahlûkuna Hâlik var iken

Sonra gül sandığın elbette olur sana diken

sözünü unutarak kendisinin ziyaret edişimin sebebi olan hakkın ifasını şarta bağlamasını kabûl etmeyip dilimizde:

Her denî minnetini çekmeyelim nefse uyup

Dûnlar minnetini nefse denâet bilelim (Ezherî)

sözleri ve zihnimizde konuşmanın cereyan ettiği hayranlık uyandıran mekânla ilgili “Şerefü’l-mekân bi’l-mekân” meseli ile ayrıldık, ama tarihimiz ve kültürümüz konusunda mücessem bir cehalet olan bu şahsın sözleri ile o akşam bu eseri yeni yazıya aktarmaya karar verdik.

Hâsıl-ı kelâm, eserin müellifinin Osmanlı Türklerinin ilim ve irfana yaptığı hizmetleri gözler önüne sererek ecdadımızın yazmış oldukları eserlerin ancak bir kısmını ortaya koyan ve “yanlış ve garazlı fikir ve telakkileri reddetmek” maksadını da taşıyan bu eserin yeniden neşrinde merhum müellifin maksadına biz de iştirak ettik. Fakat esere birtakım hizmetlerde de bulunmamız lâzımdı ki, ancak bu şekilde tıpkı basımları rahatlıkla bulunan eserin yeniden neşri ehemmiyet kazansın. Ön okumasını yaptırdıktan sonra üzerinde çalışmayı planlamıştık. Fakat bu ön okumanın çok problemlili oluşu, bu okumayı bir tarafa koyarak eseri yeni baştan bizim okumamızı icap ettirdi. Bu da daha başlangıçta yaptığımız planda zaman açısından yıllara sâri büyük bir gecikmeye yol açtı. Fakat eserin bunca zamandır neşredilememesinin asıl sebebi yazımını tamamladıktan sonra son okuma ve tashihleri yapmaya başladığımızda idarî bir vazifeye tayinimiz oldu. Bu vazifemizin belli bir devresinde şahit olduğumuz, fetret devirlerinin sadece devletler

için değil, müesseseler için de söz konusu olması durumu bize hoş bir cilde olarak bu eseri tekrar ele almamıza ve çalışmayı itmamıza fırsat verdi.

Osmanlı Müellifleri Mehmed Tahir'in en geniş ve son eseridir. Başlangıçta eserinin ismini "Osmanlı Erbâb-ı Kemal ve Maârif", daha sonra "Mir'ât" olarak düşünmüş, fakat daha sonra bu ismi vermekten vazgeçmiştir. Zaman itibariyle eserin çerçevesi Osmanlı devletinin kuruluşu ile 20. yüzyılın ilk dönemi arası olarak belirlenmiştir.

Eserde müellifler âdet üzere olan alfabetik sıralama yerine, mesleklerine göre tasnif edilmiştir. Onun gruplandığı tercüme-i hallerin sırası da önemlidir; ilk önce meşayih, sonra ulema daha sonra da sırasıyla şâirler ve edipler, tarihçiler, tabipler, riyâzî ilimlerle meşgul olanlar ve coğrafyacılara yer alır. Bu tasnifte Osmanlı cemiyet hayatındaki hiyerarşiye dair bir işaret bulunduğu söylenebileceği gibi, müellifin kendisinin tasavvufa intisabının da payı bulunduğu ileri sürülebilir. Riyâzî ilimlere müntesip olanların veya bu ilimlerle de iştigal edenlerin bulunduğu faslın sonunda mimarlar ile ilm-i musiki ve ilm-i ezhâra dair eser verenlerin kısa listeleri bulunmaktadır. Yedinci fasıl coğrafyacılar ayrılmıştır. Coğrafya alanında eser verenlerin listelendiği bu bölümün başında Necib Asım'ın konuya ilişkin makalesi iktibas edilmiştir. Kültür hayatımızın ortaya konulan başkaca eserlerde de benzerini görebileceğimiz gibi, eserin ilk bölümleri ile son bölümleri arasındaki başta hacim olmak üzere keyfiyet farklılığını müellifimizin -başka sebepler yanı sıra- hasta ve sıkıntılı bir dönemde iken yazmakta olduğu eserini bir an önce bitirebilme arzusuyla izah etmek mümkündür.

Üsküdar'da Selim Ağa Kütüphanesi müdürü Ahmed Remzi tarafından 1346/1928 tarihinde eserde geçen şahıs ve kitap isimlerini ve yerlerini gösteren "Miftâhü'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi" adıyla bir çalışma yayımlanmıştır. Bu fihrist/indeks yerine tarafımızdan hazırlanan indeks konulmuştur. Bununla birlikte bu Miftah'ın başında "Sahib-i eser Tahir

Bey merhumun terceme-i hâli Köprülüzâde Mehmed Fuâd Beyefendi tarafından Türk Yurdu Mecmuasında “Türklerin Fâidesine Çalışanlardan” silsilesi altında mücmel ve münak-
kah bir surette yazılmıştı; aynen derciyle ashâb-ı mütâlaayı müstefid etmek istedim” satırlarıyla iktibas ettiği yazıya ve bu yazıdan sonraki notuna biz de eserin sonunda yer verdik.

Osmanlı kültür hayatında tercüme-i hâl ve kitabiyât sahala-
rında kendisinden önce yazılan eserler bulunmakla birlikte Mehmed Tahir’in eseri daha öncekilerden bütünüyle farklı bir mahiyet gösterir. Belli bir zamana veya belli bir zümreye dair yazılan yahut çok kısa bilgi veren önceki eserlere göre bu çalışma biyografi ve bibliyografi bakımından çok zengin-
dir ve bu ikisini birbirinden ayırmadan ele alır. Daha önce muhtelif merâcide bulunan malumat bu eserde toplu olarak sunulmuştur. Müellifimiz vazifeleri dolayısıyla çeşitli vilâyet-
lerde; Manastır, Kosova, Selanik, Aydın, Manisa, İzmir ve İstanbul’da bulunurken ilmî faaliyetlerini sürdürerek bu kültür merkezlerindeki kütüphaneleri dolaşmış ve bu kütüphanelerde bulunan kitapların pek çoğunu bizzat görerek haber vermiştir. Eserin bir hususiyeti de kendisinden önce pek malumat sahibi olmadığı müellif ve kitapları tanıtmasıdır. Ayrıca bu eserde müelliflerin hayatlarına dair ale’l-âde malumattan vermekten ziyade o müellifleri kültür hayatı için mühim kılan eserleri üze-
rinde durulmuştur. Ele aldığı şahsiyetler tesir bırakan, kendile-
rinden sonraki nesiller için misal gösterilmeye lâyık şahıslardır.¹

Osmanlı Müellifleri birçok açıdan hâlâ aşılamamış olup bu saha-
da bu eserden bizi müstağni bırakacak bir başka eser ortaya konulabilmiş değildir. Bu durum bazen *Osmanlı Müellifleri*’nin dışında başka bir eserde geçmeyen bir şahıs dolayısıyla; bazen, biyografisi başkaca eserlerde geçse bile bu eserde verilen eser

•••••

¹ Müellifin hayatı, eserleri ve şahsiyeti için hocamız Prof. Dr. Ömer Faruk Akün’ün yazmış olduğu maddeye müracaat edilmelidir. (DİA, c. 6, İstanbul 1992, s. 452-461).

kadrosu itibariyle veya eserler hakkında verdiği malumat dolayısıyla olmaktadır. Bununla alakalı olarak müellifimizin ismini vermesine, hatta bulunduğu kütüphaneyi bile zikretmesine rağmen günümüzde pek çok esere ulaşamadığı malumdur. Bunun en önemli sebebinin bu eserlerin ziyai olduğu düşünülebilir. Elbette müellifimizin verdiği bilgilerde bazı hataların ve karışıklıkların bulunduğu, bazı kaynakları kullanmadığı, ele alınan şahıslara ayrılan yerlerin birbiriyle mütenasib olmadığı, ilk defa bu eserde tanıtılan yazma kitapların kütüphanelerdeki kayıt numaralarının belirtilmemesi, çeşitli alanlarda eser veren müelliflerin tasniflerinde görülen hatalar dile getirilebilir. Fakat bu durum eserin ehemmiyetini azaltmamaktadır. Şinasi ne güzel söylemiş:

“Bir eserin ki sâniî insân ola, mümkün müdür ki onda noksân olmaya”

Hakkı teslim etmek gerekirse, yazıldığı şartları göz önünde bulundurarak eseri bir bütün halinde değerlendirdiğimizde, günümüzde de bu denli himmeti âlî ulemâya ihtiyacımızı itiraf etmek durumunda kalıyoruz. Aslında müellifin ortaya koyduğu eserin, devrinin imkânları düşünülmüş okunursa nasıl tâkat-fersâ bir gayretin mahsulü olduğu anlaşılacaktır. İlmimize irfanımıza hizmet eden eslâfımızın her zaman sa‘yinin meşkûr olmasını dilemenin ve gayretin hata bulma yolunda değil de ortaya konulan eserlerden mümkün olduğunca istifade için harcanmasının, yani bu hususta da de’b-i eslâfa itiba etmenin eslem-i tarik olduğu kanaatindeyiz. Biz her zaman olduğu gibi elinizdeki esere de bu mülâhazalar ile yaklaştık. Şâir:

**Kâr u bârî âkilin dâim hatâ-pûş olmadır
Ayb-bîn olmak revâdır serverâ câhillere**

**Dîde-i insâf ile nâzır olan ehl-i kemâl
Nisbet etmez şeyn ü aybı bir nefes kâmillere** (Altıparmak)

derken dîde-i insaf ile bakmanın sadece “ehl-i kemal”e değil, kemal sahibi olmaya talip olanlar için de icap ettiğine işaret etmektedir.

Eseri yeni yazıya aktarırken dikkat ettiğimiz hususlara da burada kısaca temas edelim.

Osmanlı Müellifleri farklı asırlarda yaşamış şahıslara ait farklı üslûplardaki metinlerden yapılan çok sayıda ıktibas bulunduran hacimli bir eserdir. Biz bu metinlerin okunuşunda günümüz üslûbuna yakın bir tarz takip ettik. Bu noktada ifade etmemiz gereken bir husus da eserde bulunan imlâ hatalarının çokluğudur. Bu hataları bazen siyak u sibaktan, bazen ıktibas edilen metinlerin neşirlerine müracaatla gidermeye çalıştık. (Bazı araştırmacılarca müellifin yanlış olarak verdiği belirtilen bilgilerin ve tarihlerin bir kısmının dizgi hatalarından kaynaklandığını bir münasebetle aynı şahısla ilgili verilen bilgiler bir başka yerde tekrarlanırken gördüğümüzü de burada kaydedelim.)

Bidayette esere, verilen bilgileri ikmal ederek hizmet etmeyi düşünmüş ve bu yönde ilâvelerde bulunmaya başlamıştık. Fakat durum bu takdirde ortaya çıkacak olan eserin, yeni bir eser olacağını işaret ediyordu. Bundan dolayı ikmal yolundaki başta yazmış olduğumuz ilâvelerden sarf-ı nazar ederek eldeki metin üzerinde kısa bilgi tashihleri ile ıktifa ettik. Bu bilgi tashihleri dipnotlandırma yoluyla yapıldığında binlerce dipnot ile okuma sekteye uğrayabilir, eser notlara boğulabilirdi. Bundan dolayı da okumayı zorlaştırmayacak ve -belki de yenilik kabûl edilecek bir tarzda- ifadeyi bozmayacak bir üslûpla, köşeli parantezler ile bu ilâveleri cümle aralarında yaptık. Ayrıca kesinlik taşımayan bilgiler için de köşeli parantez içindeki ünlem ve soru işaretleri ile okuyucu icap ettikçe yer yer ikaz ettik. Yalnız kitabın son bölümlerinde; özellikle de etubbâ ve müverrihîn faslında, bu bölümlerin mahiyetinin farklılığı, bu konuda ortaya konulan araştırmaların, meşayih, ulemâ ve şuarâya nispeten daha az olması dolayısıyla biraz daha serbest davranılmış olup yer yer bazı dipnotlar ile bilgi ikmali yoluna da gidildiği görülecektir.

Bu esere yapılan hizmetlerden birisi de, indeksleridir. Her ne kadar eserin aslında da müellif ve eser isimlerini esas alan iki

adet indeks (Miftâhü'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin) mevcûd ise de bu indekslere girmeyen müellif ve eser isimlerinin bulunması eserden umulan fayda önünde bir engel teşkil ediyordu. Biz geniş bir indeks ile eserden istifadeyi kolaylaştırdığımızı düşünüyoruz. Fakat bu indekslerden yararlanırken eserde bulunan “kitâb”, “risale”, “mine'l-...” “fi...” gibi kelimelerin ve harflerin eserlerin asıl isimlerinin bir parçası olmadığına dikkat edilmelidir. Ayrıca Terceme-i Telhîs el-müsemmâ bi-Ravzatü'l-Fesâhat ibaresindeki kalıbı yansıtan pek çok örnekte, kitap isminin aslında Ravzatü'l-Fesâhat olduğu, ondan önceki kelimelerin bahse konu kitabın sahasını/mevzuunu gösterdiğine dikkat edilmelidir. Bu gibi isimlerde her iki şekline de yer verilmiştir.

Bu eserin yeni yazıya aktarılması konusunda en büyük güçlüğü kitap isimlerinde yaşadık. Eserde Arapça kitap isimlerinin Farsça terkip şeklinde okunmasını gerektirecek şekilde değişikliğe uğramış şekline sıkça rastlanılmaktadır. Arapça bir eserin hem asıl adı hem de Farsça terkip şeklindeki yazımı aynı sayfada bulunmaktadır. Bu da bir tutarsızlık varmış intibai uyandırmaktadır. Aslında bu durumu kullanım sıklığı, Türk Arapçası gibi tabirlerle izah etmek mümkündür. (Mesela İhyâ Ulûmiddîn kitabının yaygın olarak İhyâ-yı Ulûm şeklinde söylenişi hâlâ devam etmektedir. Eserde bu tarz okumaların örneği pek çoktur.) Bu durum netice olarak kitap isimlerinin doğru bir şekilde tespitini güçleştiren bir sebep olmuştur. Bir kısım Arapça yazılmış kitaplar da dahil, pek çok kitap isminin bu sebepten dolayı Farsça terkip şeklinde okunduğu görülmektedir. Tutarlılığı temin için şahıs adları imlâsında da (İsmâil-i Ankaravî gibi) mekâna yapılan nisbet, kullanım sıklığına bakılmaksızın ve bu tür kullanımlarda eser içinde bir yeknesaklık temini maksadıyla Farsça terkip şeklinde gösterilmiştir.

Eser boyunca verilen tarihlerin miladisi de ilave edilmiştir. Ayrıca şahısların bulabildiğimiz kadarıyla doğum ve ölüm tarihleri köşeli parantezler ile ilk paragrafta verilmeye çalışılmıştır.

Eserin yeni yazıya aktarılması esnasında müracaat ettiğimiz çalışmaları, ikmal ve tashih maksadıyla sıklıkla müracaat ettiğimiz bazı kaynaklar dışında, göstermedik. Bu tercihimizde bilgi ikmal ve tashihine ilişkin yukarıda temas ettiğimiz endişe müessir oldu. Kaldı ki neticede elinizdeki eser, neşre hazırlayanın “Bu eser-i kilimdir” diyeceği bir eser değildir.

Yukarıda ifade ettik, elinizdeki eserde binlerce kitap ve şahıs ismi, bunlarla ilgili malumat bulunmaktadır. Elbette hatalarımız olmuştur. Bu hatalarımıza dair munsıfâne tenkitler hem bizim hem eserin müteakip baskıları için büyük kazanç olacaktır. Büyük tarihçi, hukukçu ve edip Cevdet Paşa’nın dediği gibi:

“Şâne-i zülf-i sühandir i’tirâz”

Bu eserin neşrinde teşekkür etmem lâzım gelen şahıslar; başta merhum Yücel Dağlı, etıbbâ faslını okuyan ve notlandıran Doç. Dr. Bedizel Aydın ile müverrihîn faslını okuyan ve notlandıran Prof. Dr. Fikret Sarıcaoğlu, ayrıca Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı, talebem Prof. Dr. İsmail Güleç ve kitabın son okumasını yapan kıymetli kardeşim Prof. Dr. Mustafa Çiçekler. Bunlar bu eserin neşrindeki benden kaynaklanan hataları azaltan en büyük âmillerdir. Hepsine teşekkür ederim.

Son olarak;

**Tövbe yâ Rab hatâ yoluna gittiklerime
Bilüp ettiklerime bilmeyüp ettiklerime**
(Abdurrahim-i Merzifonî)

Prof. Dr. Mehmet Ali Yekta Saraç
Fatih, 2016

Foreword

Dedicated to my esteemed father, M. Emin Saraç Hodjaefendi.

“What is written on the page with a pen does not disappear over time; it endures.” (Ebüssuûd)

In the name of Allah

The first time I read the first volume of this work was in the presence of my late “uncle,” Ali Yakub Cenkçiler, who instilled in me a love for Ottoman literature and taught me Ottoman Turkish during my high school years. Since then, I have frequently referred to this work. Indeed, is it possible to imagine anyone with even a slight interest in Turkish cultural history who has not seen, referred to, read, or benefited from this work? In 2000, I began to contemplate transcribing it into modern script. The reason for this was that the head of the largest scientific institution in Turkey, who is famous for a disgraceful situation due to something related to his scientific “ingenuity”, asked me some questions in a private meeting, not for information or explanation, but for testing. Although I knew the truth in Halim Giray’s verse:

“I wasn’t aware that it’s necessary to treat those who aren’t friends with a smile and tactfully manage them.”

this person was not satisfied with my answers because I considered müdâra (prudence, tact, diplomacy) as a synonym for müdâhene (hypocrisy, flattery, sycophancy). And he began by saying, “Let go, let go of the Ottoman Empire!” and said words that indicate his faulty ideas, which he uttered in anger. By turning away from the truth in Şefîî Dede’s line:

“There is no better answer to the ignorant in the world than silence.”

I came to understand the truth of this saying through my own inexperience. But in the end, we have once again witnessed the truth that hatred, like love, can make people blind and deaf. Not accepting his conditioning the fulfillment of the just cause (which was the reason for my visit, forgetting the words of Koca Sekban:

“Do not present your circumstance to a created being while the Creator exists; for what you deem a rose will certainly become a thorn for you later.”

upon a certain prerequisite, we departed with the following expression in our tongue:

“Let us not bear the obligation of every base person, yielding to our nafs; Let us consider the obligation of the ignoble as baseness itself for our nafs.” (Ezherî)

and accompanied by the proverb in our minds concerning the admirable place where the conversation had transpired: “Şerefü’l-mekân bi’l-mekân” (The honor of a place is due to the one who occupies it.). However, due to the statements made by this individual, who clearly displays a lack of knowledge about our history and culture, we decided that evening to transcribe this work from the Ottoman Turkish script into the modern Turkish alphabet.

Shortly and precisely, the author of this work aimed to highlight the scholarly and intellectual contributions of the Ottoman Turks while rejecting biased and inaccurate perceptions.

In publishing this new edition, we sought to align with that purpose.

However, it was also necessary for us to provide certain contributions to the work. Thus, its re-publication would gain significance, despite readily available facsimiles. We had planned to work on it after a preliminary reading. However, the highly problematic nature of this preliminary reading necessitated that we undertake a fresh reading of the work ourselves, from the beginning. This led to a significant delay, spanning years, in our initial planned timeline. However, the primary reason for the work's non-publication for such a long time after the completion of its writing was our appointment to an administrative position when I began the final reading and corrections. During a particular period of this duty, the realization that periods of interregnum are not only relevant to states but also to institutions, presented itself to us as a welcome opportunity to revisit this work and bring the project to completion.

Osmanlı Müellifleri is Mehmed Tahir's most comprehensive and final work. Initially, he considered naming this work *Osmanlı Erbâb-ı Kemal ve Maârifî* (Ottoman Masters of Perfection and Knowledge) and later *Mir'ât* (Mirror), but ultimately decided not to use these titles. Chronologically, the scope of the work spans from the establishment of the Ottoman state to the early 20th century. In this work, the authors are classified according to their professions rather than the usual alphabetical order. The sequence of the biographical entries he organized also significant: first the *meşayih* (Sufi sheikhs), then the *ulema* (scholars), followed by poets and writers, historians, physicians, those engaged in mathematical sciences, and geographers, in that order. It can be argued that this classification reflects a hierarchy within Ottoman social life, or that the author's own affiliation with Sufism may have played a role. At the end of the section on those associated with or also engaged in mathematical sciences, there are brief lists of architects,

as well as individuals who contributed to the science of music (ilm-i musiki) and floriculture (ilm-i ezhâr). The seventh section was focused on geographers. At the beginning of this section, which lists those who contributed to geography, an article written by Necib Asım on the topic is quoted. As we can see in other works related to our cultural life, there is also a difference in volume between the first and last sections of this work. The reason for this can be explained by the fact that the author was initially ill and going through a difficult period, which led him to have a strong desire to finish this work as soon as possible.

In 1346 AH/1928 CE, Ahmed Remzi, the director of the Selim Ağa Library in Üsküdar, published a work titled *Miftâhü'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi* (Index of Books and Authors' Names) which lists the names of individuals, books, and places mentioned in this work. I have replaced this index with one prepared by myself. Additionally, at the beginning of this *Miftah*, there is a passage quoted with the lines: "The biography of the late author Tahir Bey was written in a concise and refined manner by Köprülüzâde Mehmed Fuâd Beyefendi in the *Türk Yurdu Mecmuası* (Turkish Homeland Journal) under the series 'Those Who Worked for the Benefit of the Turks'; I wished to benefit the readers by including it verbatim," and we have also included the note following this passage at the end of the work.

Although there were works written before Mehmed Tahir's in the fields of biographical dictionaries (*tercüme-i hâl*) and bibliographies (*kitabiyât*) within Ottoman cultural life, his work display a distinctly different character from its predecessors. Compared to earlier works that focused on a specific period or group, or offered only brief information, this study is remarkably rich in both biographical and bibliographical content, and it approaches these two aspects in an integrated manner. Information previously available in various sources has been

collectively presented in this work. During his service in various provinces – Monastir, Kosovo, Thessaloniki, Aydın, Manisa, İzmir, and İstanbul – the author continued his scholarly work by visiting the libraries of these cultural centers, personally examining many of the books they held, and reporting on them. Another distinctive feature of this work is that it introduces authors and books about whom we previously had little information. Furthermore, instead of providing commonplace information about the authors' lives, this work focuses on the contributions they made to cultural life through their works. . The individuals he addresses are influential figures, worthy of being cited as examples for future generations.

Osmanlı Müellifleri remains unsurpassed in many respects, and no other work has been produced in this field that would render us independent of it. This is sometimes the case due to a person not mentioned in any other work besides *Osmanlı Müellifleri*; and sometimes, even if their biography appears in other works, it is due to the corpus of works provided in this book or the information it gives about those works. In relation to this, although the author mentioned works and even mentions the libraries where they were located, many of these works are inaccessible today. It can be assumed that the most significant reason for this is the loss of these works. Of course, it can be pointed out that there are some errors and confusions in the information provided by the author, such as not using some sources and the space allocated to the individuals discussed not always being proportionate with each other. Additionally, the registration numbers of the manuscript books introduced for the first time in this work are not specified, and there are errors in the classification of authors who produced works in various fields. However, this situation does not diminish the significance of the work. How beautifully Şinasi expressed it:

“Since the creator of a work is human, is it possible for it to be without flaw?”

To give credit where it's due, when we evaluate the work as a whole, considering the conditions under which it was written, we are compelled to acknowledge our continued need for such highly dedicated scholars in our time. In fact, if the work produced by the author is read considering the possibilities of his era, it will be understood as the product of an extraordinarily strenuous effort. We believe that it is the soundest approach to always wish that the endeavors of our predecessors, who served our science and knowledge, be appreciated, and that effort be spent not on finding faults but on benefiting as much as possible from the works produced – in other words, to follow the tradition of our ancestors in this matter as well. We have also approached the work before you with these considerations, as we always do. The poet:

**“The constant occupation of the wise is to conceal faults;
To be fault-finding is appropriate for the ignorant, my lord.
Those who are perfect and observe with the eye of fairness
Do not attribute shame or defect to perfect individuals,
even for a moment.”** (Altıparmak)

indicates that looking with the eye of fairness is necessary not only for “those of perfection” but also for those who aspire to attain perfection.

Let us also briefly address the points we paid attention to while transcribing the work into the new script.

Osmanlı Müellifleri is an extensive work containing numerous quotations from texts in different styles belonging to individuals who lived in different centuries. In reading these texts, we adhered to a style that is closer to modern usage. At this point, we must also mention the abundance of spelling errors in the work. We tried to rectify these errors sometimes through the context and sometimes by referring to the publications of the quoted texts. (We should also note here that we observed that some of the information and dates stated by the author as incorrect by some researchers were due to typesetting errors,

as the same information about the same person was repeated elsewhere.)

Initially, we had intended to serve the work by supplementing the given information and had begun to make additions in this direction. However, it became clear that the resulting work would be a new creation. Therefore, abandoning the additions we had initially written in the way of supplementation, we sufficed with brief factual corrections on the existing text. If these factual corrections had been made through footnotes, the reading could have been interrupted by thousands of footnotes, and the work could have been overwhelmed by notes. Therefore, in a style that would not hinder reading and – perhaps in a style that could be considered innovative – without disrupting the expression, we made these additions within square brackets in the body of the sentences. Additionally, for information lacking certainty, we occasionally alerted the reader with exclamation and question marks within square brackets where necessary. However, in the final sections of the book, especially in the sections on physicians (*etbbâ*) and historians (*müverrihîn*), due to the different nature of these sections and the fact that the research on this subject is less extensive compared to that on Sufi sheikhs, scholars, and poets, a slightly more flexible approach was adopted, and it will be seen that information supplementation was sometimes carried out through footnotes.

One of the contributions to this work is its indexes. Although the original work does contain two indexes based on author and book names (*Miftâhü'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifîn*), the presence of author and book names not included in these indexes posed a barrier to the expected benefit from the work. We believe that we have facilitated the use of the work with a comprehensive index. However, while using these indexes, it should be noted that words and letters such as “kitâb” (book), “risale” (tract), “mine'l-...” (from the...), “fî...” (in...) are not

part of the actual titles of the works. Furthermore, in many examples reflecting the pattern in the phrase *Terceme-i Telhîs el-müsemma bi-Ravzati'l-Fesâhat* (Translation and Summary Entitled The Garden of Eloquence), it should be noted that the actual title of the book is *Ravzatü'l-Fesâhat*, and the words preceding it indicate the field/subject of the book in question. In such names, both forms have been included.

We encountered the greatest difficulty in the transcription process of this work into the new script on the book titles. In the work, the Arabic book titles are frequently found in altered forms that would necessitate reading them as Persian compound phrases. Both the original Arabic name and its Persian compound form of an Arabic work can be found on the same page. This creates the impression of an inconsistency. In fact, this situation can be explained by terms such as frequency of use and Turkish Arabic. (For example, the common usage of the book *İhyâü Ulûmiddîn* as *İhyâ-yı Ulûm* still continues. There are many examples of such readings in the work.) As a result, this situation has been a factor that made the correct identification of book titles difficult. It will be seen that many book titles, including some written in Arabic, are read as Persian compound phrases for this reason. For the sake of consistency, the nisba suffix 'î' used in personal names (such as İsmâil-i Ankaravî) has been rendered in the form of a Persian compound, regardless of usage frequency, in order to ensure uniformity throughout the work in such instances.

Throughout the work, the Christian Era equivalents of the given dates have been added. Furthermore, the birth and death dates of individuals, as far as we could ascertain them, have been provided in square brackets in the first paragraph. We have not indicated the works we consulted during the transcription of the work into the new script, except for some sources we frequently referred to for the purpose of supplementation and correction. This preference was influenced

by the concern regarding information supplementation and correction mentioned above. Moreover, the work before you is ultimately not one that the editor would call “This is my own work.”

As we have stated above, the present work contains thousands of book and personal names, along with information about them. Of course, we may have made errors. Fair criticisms regarding these errors will be of great benefit both to us and to subsequent editions of the work. As the great historian, jurist, and writer Cevdet Pasha said:

“Just as hair shines with every brushstroke, words gain clarity through argumentation.”

The individuals I must thank for the publication of this work are, first and foremost, the late Yücel Dağlı; Assoc. Prof. Dr. Bedizel Aydın, who read and annotated the section on physicians; Prof. Dr. Fikret Sarıcaoğlu, who read and annotated the section on historians; and also Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı, my student Prof. Dr. İsmail Güleç, and my esteemed brother Prof. Dr. Mustafa Çiçekler, who did the final reading of the book. These are the greatest people who helped reduce the errors originating from me in the publication of this work. I thank them all. Finally;

**“I repent, O Lord, for the mistakes I have made,
For what I have done knowingly and unknowingly.”**

(Abdurrahim-i Merzifonî)

Prof. Dr. Mehmet Ali Yekta Saraç

Fatih, 2016

Kısaltmalar

- DİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c. 1-44 (İstanbul 1988-2013)
- İA: İslâm Ansiklopedisi, c. 1-13, (İstanbul, 1965, 1986)
- OTAYE: Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, (çev. Coşkun Üçok), Ankara, 1982
- OCLT: Osmanlı Coğrafya Literatürü Tarihi, c.1-2, İstanbul 2000
- OALT: Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi, İstanbul, 1997
- OMLT: Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi, İstanbul. 1999
- SATŞ: Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şâirleri, İstanbul 1969

Osmanlı kültür hayatında tercüme-i hâl ve kitabiyât sahalarında kendisinden önce yazılan eserler bulunmakla birlikte Mehmed Tahir'in eseri daha öncekilerden bütünüyle farklı bir mahiyet gösterir. Belli bir zamana veya belli bir zümreye dair yazılan yahut çok kısa bilgi veren önceki eserlere göre bu çalışma biyografi ve bibliyografi bakımından çok zengindir ve bu ikisini birbirinden ayırmadan ele alır. Daha önce muhtelif merâcide bulunan malumat bu eserde toplu olarak sunulmuştur.

Müellifimiz vazifeleri dolayısıyla çeşitli vilâyetlerde; Manastır, Kosova, Selanik, Aydın, Manisa, İzmir ve İstanbul'da bulunurken ilmî faaliyetlerini sürdürerek bu kültür merkezlerindeki kütüphaneleri dolaşmış ve bu kütüphanelerde bulunan kitapların pek çoğunu bizzat görerek haber vermiştir. Eserin bir hususiyeti de kendisinden önce pek malumat sahibi olmadığımız müellif ve kitapları tanıttırmasıdır. Ayrıca bu eserde müelliflerin hayatlarına dair ale'l-âde malumattan vermekten ziyade o müellifleri kültür hayatı için mühim kılan eserleri üzerinde durulmuştur. Ele aldığı şahsiyetler tesir bırakan, kendilerinden sonraki nesiller için misal gösterilmeye lâyık şahıslardır.

Eserde müellifler alfabetik sıralama yerine, mesleklerine göre tasnif edilmiştir. Onun gruplandığı tercüme-i hallerin sırası da önemlidir; ilk önce meşayih, sonra ulema daha sonra da sırasıyla şâirler ve edipler, tarihçiler, tabipler, riyâzî ilimlerle meşgul olanlar ve coğrafyacılar yer alır. Riyâzî ilimlere müntesip olanların veya bu ilimlerle de iştiğal edenlerin bulunduğu faslın sonunda mimarlar ile ilm-i musiki ve ilm-i ezhâra dair eser verenlerin kısa listeleri bulunmaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

TAKIM ISBN: 978-625-6110-28-1

9 786256 110281

ISBN: 978-625-6110-29-8

9 786256 110298

TÜRK-İSLÂM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 1

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
Risalelerinde

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Osmanlı Müellifleri

CİLT: II

BURSALI MEHMED TÂHİR

HAZIRLAYAN: M.A. YEKTA SARAÇ

2. BASKI

Osmanlı Müellifleri

CİLT: 2

Bursalı Mehmed Tâhir

Osmanlı Müellifleri (Cilt: 2)
Bursalı Mehmed Tâhir

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 1

ISBN: 978-625-6110-30-4 | 978-625-6110-28-1 (Takım)

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-30-4

Ankara, 2025 (1. Baskı: Ankara, 2016)

Hazırlayan

M.A. Yekta Saraç (Prof. Dr.)

Editör

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Tasarım

Murat Acar

TÜBA Başkanı

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Proje Koordinatörü

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Proje Danışmanı

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu

Coşkun Yılmaz (Dr.)

Derya Örs (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu

Cansu Toprak

Baskı

Aktürk Yayın Matbaacılık

Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.

No: 7/53 Altındağ / Ankara

Sertifika No: 75547

© Türkiye Bilimler Akademisi

Bu eserin tüm yayın hakları, Türkiye Bilimler Akademisi'ne aittir.

Yayının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.

Eserden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kitabın dil, bilim, etik ve hukuk açısından bilimsel sorumluluğu yazara aittir.

Türkiye Bilimler Akademisi'nin sorumluluğu bulunmamaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Mehmed Tahir

Osmanlı Müellifleri / Mehmed Tahir; hazırlayan M.A. Yekta Saraç; editör Mustafa Çiçekler. – 2. bs. – Ankara:

Türkiye Bilimler Akademisi, 2025. 593-1117 s.; 24 sm. – (Türk İslam Bilim Kültür Mirası Dizisi; 1)

ISBN 978-625-6110-28-1 (Tk) – 978-625-6110-30-4 (c. 2)

1. Yazarlar; Türk-Biyografi. 2. Authors, Turkish-Biography. 3. Türk Edebiyatı-Bibliyografya. 4. Turkish Literature-Bibliography.

PL213 M44 2025 c.2

920.0956

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Şinâfelerinde

2. BASKI

Osmanlı Müellifleri

CİLT: 2

Bursalı Mehmed Tâhir

Hazırlayan

M.A. Yekta Saraç

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

The Authors of the Ottoman (Volume: 2)
Bursalı Mehmed Tâhir

Turkish-Islamic Scientific and Cultural Heritage Series: **1**

ISBN: 978-625-6110-30-4 | 978-625-6110-28-1 (Book boxed set)
DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-30-4
Ankara, 2025 (First Edition: Ankara, 2016)

Prepared By
M.A. Yekta Saraç (Prof. Dr.)

Edited By
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Design
Murat Acar

President of TÜBA
Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Publication Coordinators
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Advisors of Project
Turgay Anar (Prof. Dr.)

Editorial Board of Project
Coşkun Yılmaz (Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Administrative Affairs Supervisor of Project
Cansu Toprak

Printed By
Aktürk Yayın Matbaacılık
Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.
No: 7/53 Altındağ / Ankara
Certificate No: 75547

© Turkish Academy of Sciences
All publishing rights of this work belong to the Turkish Academy of Sciences.
It may not be printed and reproduced partially or fully without the written
consent of the publisher. It can be cited by providing full reference.

The author bears full scientific responsibility for the book in terms of
language, academic, ethics and law. Turkish Academy of Sciences has no
responsibility whatsoever.

TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

Under the auspices of the
**PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TÜRKİYE**

2. EDITION

The Authors of the Ottoman

VOLUME: 2

Bursalı Mehmed Tâhir

Prepared By
M.A. Yekta Saraç

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyile barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan

T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Eski uygarlıkların ve tarihsel dönemlerin farklı coğrafyalardaki etkileri, akademik incelemeler ve popüler yayınlar aracılığıyla geniş bir okuyucu kitlesine ulaşıyor. Bilim tarihinin keşfedilmemiş hazineleri, son yıllarda dünyanın dört bir yanında yapılan araştırmalarla tozlu raflardan gün ışığına çıkıyor. Bu yükselen ilgi, bilim tarihinin sadece geçmişi anlamada değil aynı zamanda geleceği şekillendirmede de genç nesiller için ilham kaynağı olmasını sağlıyor.

Türkiye, bu küresel ilgi dalgasının odak noktasında kendine ayrıcalıklı bir yer edindi. Medeniyet havzamız tarihsel ve kültürel bağlamda, farklı kültürlerin ve bilimsel geleneklerin kucaklaştığı bir merkez olageldi. Sümerlerden Hititlere, Selçuklulardan Osmanlıya, birçok medeniyet, matematikten tıbbı, astronomiden felsefeye kadar geniş bir yelpazede bilimsel çalışmalara bu topraklarda imza attı. “Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projesi” (TİBKİM), bu benzersiz mirası koruma, belgeleme ve yayma görevini üstlenmiştir. Projenin, Cumhurbaşkanlığı himayeelerinde yürütülüyor olması ve şimdiye kadar 50’den fazla eser yayımlanması bu görevin ne kadar ciddi bir şekilde ele alındığını göstermektedir.

Proje kapsamında, Türk ve İslam dünyasının bilim tarihinde yer edinen çalışmalarının günümüze aktarılması, bu alanda çalışanlara çok boyutlu bir inceleme imkânı sunmaktadır. Bu eserlerle,

Türk-İslam bilim tarihi çalışmalarının niteliği, kapsamı ve önemi daha net görülmektedir. Ayrıca, bu alandaki boşlukları doldurmak için araştırmacılara yeni ufuklar açılmaktadır. Geçmişteki bilim insanlarımızın çalışmaları hem günümüz hem de gelecek nesiller için bir rehber, bir pusula niteliğinde olacaktır.

Bilim tarihinin günümüze ve geleceğe taşınması, toplumsal özgüveni beslemekte ve Millî Teknoloji Hamlesi için zihni bir zemin hazırlamaktadır. Türkiye'nin kendi teknolojisini üretme vizyonu, sadece maddi ve teknik yatırımlarla değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bir özgüvenle mümkündür. Bu özgüven, ancak tarihî ve kültürel mirasımızın tam olarak kavranmasıyla oluşabilir. İnsanlığın edindiği bilimsel birikimin yalnızca Batı'ya ait olduğu yanılsamasından kurtulma, bugün geline seviyenin insanlığın ortak çaba ve kazanımları sayesinde mümkün olduğu ve Türk ve İslam medeniyetinin zengin katkılarının asla azımsanmaması gerektiği hakikatini hatırlama bu özgüvenin ön şartıdır.

Bu bağlamda, bu eserlerin özellikle gençlerimiz için yol gösterici olmasını umuyoruz. Genç bir bireyin, kendi kültürel ve bilimsel mirasını tanıması, bu mirası keşfetmesi, onun dünya görüşüne, amaçlarına ve özgüvenine şekil verecektir. Geleceğin bilim insanları, mühendisleri, doktorları ve akademisyenleri için proje kapsamında yayımlanan eserler, geçmişin izinde yürüyerek kendi izlerini bırakmaları için bir fırsattır.

TİBKM eserleri, tüm okuyuculara, araştırmacılara ve bilim tarihine ilgi duyan herkese açık bir okuma davetidir. Türk-İslam bilim tarihinin zenginliklerini keşfetmek ve bu keşfi gelecek nesillere aktarmak için atılan bu adımların, Türkiye'nin ve dünyanın bilimsel ilerlemesine katkı sağlamasını içtenlikle temenni ediyorum. Projede ve eserlerin yayımlanmasında emeği geçen bilim insanlarımıza ve TÜBA çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Mehmet Fatih Kacır

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Ülkelerin bilimsel ilerlemesi ve yenilikçilik performansı, topyekûn kalkınma ile uluslararası rekabette üstünlük sağlama bakımından stratejik öneme sahiptir. Toplumların geleceğinin güvenle inşası ve refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi ve yaygınlaştırılması, gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, bilimsel çalışma ve başarıların teşvik edilmesi ile mümkündür. Bu konular, dünyadaki bilim akademilerinde olduğu gibi milli akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sahip olduğumuz medeniyet birliğini iyi anlamak zorundayız.

Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki bilimsel performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, bilimsel ilerleme ve yenilikçi çalışmalar için gerekli cesaret, özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve kalkınma yarışında son iki yüzyıldır devam eden göreceli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir ekosistem ve kültürün oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, ülkemizin millî bilimler akademisi olma sorumluluğu ile Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedefi doğrultusunda yayınlarımız devam etmektedir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projemiz, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir. Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve 2018 yılı başından itibaren resmen Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur ve teşvik kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bilimsel mirasımızı oluşturan eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum.

Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nin hayata geçirilmesinde katkılarından ötürü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a minnettarız.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin milletimizin bilimsel ilerlemesi ve topyekûn kalkınması ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

TÜBA Başkanı

Bursalı Mehmed Tahir

22 Kasım 1861'de Bursa'da doğdu. Bursa'da Mülkiye Rüşdiyesini bitirdikten sonra, 1875'te Bursa Askerî İdadisine kaydoldu. Mekteplerdeki tahsili yanı sıra aldığı hususi dersler ile de edebiyat, tarih ve tasavvuf kültürü kazandı. Harbiyedeki yıllarında tasavvufa olan ilgisi arttı, Harirîzâde'nin vesilesiyle Melâmîliğe intisab etti. Harbiye'den mezun olduktan sonra 1883 yılında Manastır Askerî Rüşdiyesi coğrafya hocalığına tayin oldu. Manastır'da iken mürşidinin şeyhi Nuru'l-Arabî'ye biat etti ve daha sonra ondan icazet aldı. Burada on dört sene vazife gördükten sonra, 1897'de Üsküp Askerî Rüşdiyesine geçti, 1898'de Manastır Askerî Rüşdiyesi müdürü, 1904'te Selanik Askerî Rüşdiyesi müdürü oldu. Selanik'te geçirdiği yıllarda Meşrutiyet idaresi için birtakım faaliyetlerde bulundu. 1906 yılında Rüşdiye müdürlüğü vazifesine son verildi ve önce Manisa'ya daha sonra İzmir'e tayin edildi. II. Meşrutiyetin ilanından sonra İttihat ve Terakki Partisi adına Bursa mebusu olarak 1908'de açılan Meclis-i Mebusan'a girdi. Milletvekilliği dönemi de dahil olmak üzere bulunduğu vazifeler esnasında ilmî faaliyetlerini terk etmeyen Mehmed Tahir, partisi ile arasındaki bazı anlaşmazlıklar yüzünden bir daha aday gösterilmedi. Divan-ı Harb üyesi iken 1913 yılında, Evkaf Nezaretince kendisinin başkanlığında ve Kilisli Rif'at ve Hüseyin Hüsameddin'in de bulunduğu bir heyete İstanbul'da bulunan vakıf kütüphanelerini teftiş ve bu kütüphanelerde bulunan nadir eserlerin tespiti vazifesi verildi. Daha sonra Topkapı Sarayı Kütüphanesi müdürü oldu. *Osmanlı Müellifleri*'nin neşredildiği ömrünün son yıllarında sağlığı bozuldu ve geçim sıkıntısı içine düştü. 28 Ekim 1925 tarihinde vefat etti.

Matbu eserleri: 1. *Türklerin Ulûm ve Fünûna Hizmetleri* (İstanbul, 1314); 2. *Terceme-i Hâl ve Fezâil-i Şeyh-i Ekber Muhyiddîn-i Arabî* (İstanbul, 1316, 1329); 3. *Kibâr-ı Meşâyih ve Ulemâdan Oniki Zâtın Terâcim-i Ahvâlî* [: Muhyiddîn-i Arabî, Sadreddîn-i Konevî, Abdurrahmân-ı Bistamî, Cemal-i Halvetî, Sofyalı Bali, Azîz Mahmûd Hüdâî, Niyazî-i Mısırî, Bursalı İsmâil Hakkı, Karabaş Velî, Salâhî-i Uşşakî, Harirîzâde ve Zebidî] (İstanbul, 1316); 4. *Meşâyih-i Osmâniyyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâlî* [: Şemseddîn Sivasî, Bosnalı Ali Dede, İznikli Ali Çelebi, İsmâîl Ankaravî, Abdullâh Bosnevî, Abdulahad Nuri, Müstakimzâde Süleyman Sa'deddîn, Bursalı Gazzizâde Abdullatîf] (İstanbul, 1318); 5. *Ulemâ-ı Osmanîyyeden Altı Zâtın Terceme-i Hâlî* [: Muhammed Muh-

yiddîn Kâfiyeci, Kemaleddîn İbrâhim Dede Cöngi, Birgivi Mehmed, Mehmed Aysî, Yusufzâde Abdullâh Hilmi Efendi, Mehmed Ebu Said el-Hadimî] (İstanbul, 1318); 6. *Müverrihîn-i Osmaniyyeden Âlî ve Kâtib Çelebi'nin Terceme-i Hâlleri* (Selanik, 1322); 7. *Aydın Vilayetine Mensub Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etubbânın Terâcim-i Ahvâlî*, (İzmir, 1324); 8. *Delîlî't-Tefsîr-İlm-i Tefsîr ve Müfredât-ı Kur'âna Dair Ma'lûmât-ı İcmâliyye* (İstanbul, 1324); 9. *Ahlâk Kitaplarımız* (İstanbul, 1325); 10. *Müntehabât-ı Mesâri' ve Ehyât* (İstanbul 1328); 11. *Nazar-ı İslâm'da Fakr* (İstanbul, 1330); 12. *Hacı Bayram-ı Veli* (İstanbul, 1329, 1331, 1341); 13. *Mevlânâ eş-Şeyh İsmâil Hakkı el-Celvetî kuddise sırruhu Hazretlerinin Muhtasaran Terceme-i Hâlleriyle Matbu ve Gayrimatbu Âsarını Hâvi Risaledir* (İstanbul, 1329); 14. *Kâtib Çelebi* (İstanbul, 1331); 15. *Siyasete Müteallik Âsâr-ı İslâmiyye* (İstanbul, 1332); 16. *Menâkıb-ı Harb* (İstanbul, 1333); 17. *İdâre-i Osmaniyye Zamanında Yetişen Kırm Müellifleri* (İstanbul, 1335); 18. *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul, I. cilt 1333, II. cilt 1338, III. cilt 1342).

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç

ORCID: 0009-0001-0100-4527

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç, 1991 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde doktora derecesi aldı. İstanbul Üniversitesinde adı geçen bölümde 1994 yılında doçent, 2000 yılında ise profesör kadrosuna atandı. 2005-2006 yıllarında KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesinde görev yapan Dr. Saraç, 2005'te YÖK Genel Kurul üyesi, 2008'de YÖK Yürütme Kurulu üyesi ve 2010'da YÖK Başkan Vekilliği görevlerine seçildi. 2014-2021 yılları arasında YÖK Başkanlığı görevini yürüttü. YÖK'teki görevlerinin dışında Yunus Emre Enstitüsü Mütevelli Heyeti Üyeliği ve Türk-Japon Üniversitesi Konsey Üyeliğinde bulundu. TÜBA Asli Üyesidir. Prof. Dr. Yekta Saraç, 2021 yılından itibaren Cumhurbaşkanı Başdanışmanı olarak görev yapmaktadır.

Birçok yabancı ülke makamları tarafından çeşitli fahri doktora ve nişanlar ile ödüllendirilen Dr. Saraç, Türk-Alman Üniversitesi tarafından Üniversitenin gelişimine ve iki ülke arasındaki ilişkilerin arttırılmasına sunduğu katkılar nedeniyle fahri doktora payesi almıştır. Osmanlı Müellifleri dışında Sosyal Bilimler Ansiklopedisi (4 cilt, 2021), Klasik Edebiyat Bilgisi-Belagat (17. Baskı 2021), Klasik Edebiyat Bilgisi- Biçim-Ölçü-Kafiye (7. Baskı 2013), İstilahat-ı Edebiyye (2.baskı 2017), Emri Divanı (2002), Kemal Paşazade Divan ve Diğer Şiirleri (2021) başta olmak üzere çeşitli kitapları ve bilimsel dergilerde yayınlanan makaleleri bulunmaktadır.

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç obtained his doctoral degree in the Department of Turkish Language and Literature at Istanbul University in 1991. He became an associate professor at the same department in 1994 and was appointed as a professor in 2000. Dr. Saraç, who served at the Eastern Mediterranean University in the Turkish Republic of Northern Cyprus in 2005-2006, held several important positions in the Turkish Higher Education Council (YÖK/CoHE), including General Assembly Member in 2005, Executive Board Member in 2008, and Vice President of YÖK in 2010. He served as the President of YÖK from 2014 to 2021. In addition to his roles at YÖK, he was a Member of the Board of Trustees at Yunus Emre Institute and a Council Member at the Turkish-Japanese University. At present, he is a full member of the Turkish Academy of Sciences (TÜBA).

Dr. Saraç, who has been honoured with various honorary doctorates and awards by authorities in many foreign countries, has also been awarded an honorary doctorate by the Turkish-German University in recognition of his contributions to the university's development and the enhancement of relations between the two countries. Since 2021, Prof. Dr. Yekta Saraç has been

serving as the Chief Advisor to the President of The Republic of Türkiye. Apart from his work on The Authors of the Ottoman, he has authored eight books, including the Social Sciences Encyclopaedia (4 volumes, 2021), Classical Literary Knowledge-Rhetoric (17th Edition, 2021), Classical Literary Knowledge-Form-Measure-Rhyme (7th Edition, 2013), Literary Terminology (2nd Edition, 2017), Emri Divan (2002), and Kemal Paşazade Divan and Other Poems (2021), in addition to various articles published in scientific journals.

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Şuarâ Faslı 627

(٢)

[MEDLİ ELİF] 629

Şuarâ ve Üdebâ • Âhî Hasan Çelebi [Benli Hasan] • Âzerî İbrâhim Çelebi • Ağazâde Mehmed Dede • Arayıcızâde Ferdi Hüseyin Efendi • Âni Fâtıma Hanım • Âsaf Paşa • Âyetullâh Mehmed Bey • Âgâh Osman Paşa

(٣)

[ELİF] 635

Ezherî Nûreddîn • Ahmedî Tâceddîn İbrâhim bin Hızır • Ahmed Paşa (Velîyyüddîn oğlu) • İshak Çelebi (Üsküplü) • Usûlî • Emrî (Edirneli) • Ahmed Hân-ı Evvel • Okçuzâde Mehmed Şâhî Bey • İntizâmî-i Bosnevî • Emîni Mehmed Efendi • Ahmed Hân-ı Sâlis • Esrâr Mehmed Dede • Ebûbekir Bey • Ebûbekir Sâmi Paşa • Es'ad Muhlis Paşa (Müftüzâde) • Es'ad Mehmed Efendi • Emîn Efendi (Mehmed Emîn Efendi-İstanbulî) • Emrah • Eşref Mustafa Paşa • Es'ad Efendi • Ebü'l-Kemâl (Emîn Paşa) Seyyid Mehmed Emîn Paşa • Es'ad Mehmed Dede • Eşref Mehmed Efendi (Hecâ-gû) • Halîl Edîb Bey (Bursevî) • Ebüzziyâ [Mehmet] Tevfik Bey • Ekrem Bey (Recâizâde Mahmûd Ekrem Bey) • Ahmed Midhat Efendi • Emrullah Efendi

(ب)

[BE] 663

Bâyezîd Hân-ı Osmânî • Bihiştî Ahmed Sinân Çelebi • Bekâî • Bâyezîd (Şehzâde) • Bahtî • Beyânî Mustafa Efendi (Cârullahzâde) • Bâkî (Mahmûd Abdûlbâkî Efendi) • Bahâî Mehmed Efendi (Şeyhülislâm, Azizzâde) • Birrî Mehmed Dede • Belîğ İsmâil Efendi • Belîğ Mehmed Emîn Efendi • Bekâî • Beşîr Fuâd Bey • Benlerlizâde Hâfız Ahmed Tal'at Efendi • Bedrî Paşa (Hüseyn Bedrî Paşa) • Babanzâde İsmâil Hakkı Bey • Bahâ Tevfik Bey

(پ)

[PE] 681

Pîrî Mehmed Paşa • Pertevî Ali Efendi • Pirizâde Mehmed Sâhib Efendi • Pertev Mehmed Saîd Paşa • Pertev Edhem Paşa

(ت)

[TE] 687

Tireli Dervîş Hâletî • Tâbî Dervîş Ahmed-i Mevlevî • Tecellî Abdûlkâdir Efendi • Tâib Ahmed Efendi (Osmanzâde) • Tevfik Mehmed Efendi

(ث)

[SE] 691

Senâî Mehmed Çelebi • Sâbit Alâeddîn Efendi • Senâî Mehmed Efendi • Servet Hasan Efendi

(ج)

[CİM] 695

Cemâlî-yi Germiyânî (Şeyhoğlu) • Cemâlî-yi Karamânî (Hürrem Cemâlî-yi Karamânî) • Cem Şehzâde • Cemâlî Ahmed Çelebi (İstinyeli) • Cevherî (İbn Yemîn) • Celâl Hüseyn Çelebi • Celîlî (Mevlânâ Celîlî) • Celîlî (Hâmidizâde) • Cinânî Mustafa Çelebi (Bursevî) • Cevrî İbrâhim Çelebi • Cezbî İbrâhim Efendi • Cezbî Ahmed Bey • Cevdet Ahmed Efendi (Reisü'l-küttâb Recâî Efendizâde) • Cevdet Ahmed Paşa • Celâl Molla Bey (Süleyman Celâleddîn Molla Bey) • Celâl Paşa (Ali Tevfik Paşazâde) • Celâl Mehmed Bey (Hakkı Paşazâde)

(چ)

[ÇİM] 711

Çâkerî Sinân Bey • Çelebi Dervîş

(ح)

[HÂ] 713

Hamdullah Ahmed Çelebi (Akşemseddinzâde) • Hacı Kemal • Hubbî Ayşe Kadın • Hüseyinî • Hâfız Abdûllatif Ali Efendi (Südcüzâde) • Hıfzî Mehmed Efendi (Sarı) • Hâmî Ahmed Efendi (Diyârbekrî) • Hâsib Ahmed Efendi • Hulvî Abdullâh Efendi • Haşmet Efendi • Hâkim Seyyid Mehmed Efendi • Hakkı Mehmed Paşa • Halîm Giray • Hayret Mehmed Efendi • Hâfız Abdullâh Efendi (Seyyid Abdullâh bin Seyyid Halîl) • Hassân Mehmed Bey • Hilmi Hasan Efendi (Kıbrıs Müftüsü) • Hâfız Müşfik İsmâil Efendi • Hâlet İbrâhim Bey • Hilmi Mustafa Bey (Elmas-tırâşzâde) • Hilmi Emîn Efendi • Habîbe Hanım • Hasırcızâde Hâfız Mehmed Ağa •

Hüsnü Hüseyin Efendi • Hakki İbrâhim Bey • Hasan Hüsnü Paşa, (Toyranî, Sehrâbzâde Hocaoglu) • Hasan Tevfik Efendi • Hâfız İshak Efendi • Hacı Hüsnü Hüseyin Efendi (Çizmecizâde) • Hasan Fehmi Paşa • Hayret Efendi (Hoca Mehmed Bahâeddîn Hayret Efendi) • Hilmi Bey (Şehbenderzâde Ahmed Hilmi Bey) • Hamdi Bey (Nâzımu'l-hikem Ahmed Hamdi Bey)

(خ)

[HI] 739

Hudâyi Sâlih Dede • Halili (Âmidî) • Hayâlî Mehmed Bey • Hızrî Bey • Halili (Sarı Halil) • Hâtemî İbrâhim Bey • Hâkânî Mehmed Bey (Hassân-ı Rûm) • Haylî Ahmed Bey • Hisâlî • Hâkî Mustafa Efendi • Hâtem Ahmed Efendi (Akovalızâde) • Hayrî Mehmed Efendi • Hızır Ağazâde Said Bey • Hâlis Yûsuf Efendi • Hayrî Bey • Hâlid Eyyûb Bey • Hâlid Hasan Efendi

(د)

[DAL] 753

Dervîş Niyâzî (İlyâs Şücâeddîn) • Dâî Ahmed • Dervîş Osman • Dânişi Ali Dede • Didâr Osmân Bey (Ma'den Emîni zâde) • Dûlbendcizâde Mehmed Efendi • Dâniş Mehmed Bey • Dâniş Hasan Bey • Damad Mahmûd Paşa

(ذ)

[ZEL] 759

Zâtî İvaz Çelebi • Zikrî İbrâhim Efendi • Zâik Mehmed Emîn Efendi (Şeyh) • Zihni Efendi ibn Osmân

(ر)

[RA] 765

Revânî İlyâs Çelebi • Rahmî Pir Mehmed Çelebi • Riyâzî Ahmed (İbn Kâdî Sinân) • Rûhî Osman-ı Bağdâdî • Râşid Efendi (Molla Feyzizâde) • Riyâzî Mehmed Efendi • Rif'atî Abdülhay Çelebi • Rüşdü Ahmed Efendi • Rızâ Mehmed Efendi • Râgıb Ali Efendi • Râmî Mehmed Paşa • Rızâ-Şeyh Rızâ (Neccârzâde Efendi) • Râsih Ahmed Bey • Râkım İbrâhim Efendi • Râtib Ahmed Paşa • Râgıb Mehmed Paşa (Koca Râgıb Paşa) • Rif'at Hüseyin Efendi (Gönmüşzâde) • Resîmâ Ahmed Dede • Reşîk • Rûhî Mustafa Efendi • Râmiz Abdullâh Paşa • Reşid Bey (Yeniçeri Ağasizâde) • Re'fet Mehmed Efendi • Râşid Mehmed Efendi • Refî Mehmed Efendi (Âmidî) • Râgıb Mehmed Paşa • Rüşdü Mehmed Paşa • Ra'nâ Mustafa Efendi • Rızâ Ali Paşa • Râsim Efendi (Fodlacizâde) • Resâ Mustafa Maksûd Efendi • Râgıb Ahmed Efendi (Âmidî) • Râgıb Ahmed Efendi • Reşid Mustafa Paşa (Büyük Reşid Paşa) • Rif'at Mehmed Sâdik Paşa • Recâî Mehmed Şâkir Efendi • Rif'at Mehmed Bey (Şehid) • Râsih Osman Efendi • Rahmî Efendi (Hoca) • Rif'at Bey (Kânî Paşazâde) • Râcî Efendi • Rahmî İbrâhim Efendi • Rızâ Bey (Ali Rızâ Bey) • Râtib Bey (Hacı Mahmûd Râtib Bey) • Rif'at Mehmed Bey (Manastırlı) • Râşid Ali Efendi • Rızâ Paşa (Hüseyin Rızâ Paşa) • Rüşdü Paşa (Ahmed Rüşdü Paşa) • Rızâ Efendi (Bursalı Ali Rızâ Efendi) • Rızâ Safvet Bey • Refik Bey (Mustafa Refik Bey) • Râşid Efendi (Giridi Ali Râşid Efendi) • Râşid Aşkî Bey • Reşâd Bey (İhyâ Efendi Hafidi Fâik Reşâd Bey) • Reşid Âkif Paşa • Raûf Bey (M. Raûf Bey)

(ز)

[ZE] 807

Zeyneb Hanım (Zeynü'n-nisâ) • Ziver Ahmed Sâdık Paşa • Zühdü Efendi (Hâfız Mehmed Zühdü Efendi)

(س)

[SİN] 811

Süleyman Çelebi (Süleyman Dede) • Sinân Paşa (Sinâneddîn Yûsuf) • Sehî Bey (Edirnevi) • Sürûrî Mustafa Efendi (Muslihiddîn) • Sehâbî Hüsameddîn Efendi • Sultân Süleyman-ı Kânûnî • Sâî Mustafa Çelebi [Nakkâş] • Sehmî Mehmed Çelebi • Sebzi Mehmed Efendi • Sâmî Abdülkerim Efendi • Sırrî İbrâhim Efendi • Sûzî-i Prizrenî (Sûzî-i Nakşibendi) • Sâcîdî Ali Efendi • Sâmi Mustafa Bey • Seyyid Vehbi Hüseyin Efendi • Sâlim Mehmed Emin Efendi (Mirzazâde) • Sünbülzâde Vehbi Mehmed Efendi • Sekbânbaşı (Koca Sekbân) • Sultân Selim-i Sâlis • Sürûrî Osmân Efendi (Müverrih) • Saîd Mehmed Efendi (Şeyh-Baba Efendizâde) • Sırrî Râhile Hanım • Sâmi Abdurrahmân Paşa • Saîd Paşa (Diyârbekirli) • Sa'dullah Râmi Paşa (Es'ad Muhlis Paşazâde) • Sâlim Süleyman Bey (Üsküdarî) • Sırrî Paşa (Giridi) • Sedâd Ali Bey (Cevdet Paşazâde) • Senih Süleyman Efendi (Bursevi) • Süleyman Paşa (İstanbulî) • Selânikli Tevfik Efendi • Selim Sâbit Efendi (İstanbulî) • Saîd Efendi (Mehmed Saîd Efendi) • Sâmi Bey (Süleyman Paşazâde) • Saîd Bey (Kemâl Paşazâde Mehmed Saîd Bey)

(ش)

[ŞİN] 845

Şâh Çelebi (Afyon Karahisârî) • Şeyhî (Yûsuf Sinân-ı Germiyânî) • Şerîfî-i Âmidî • Şâmi Mustafa Bey • Şehdî Mehmed Çelebi (Amasyavi) • Şem'i Şem'ullah (Prizrenî) • Şûrî-i Meczûb • Şühûdî Dede (Muğlavî) • Şefîî Dede (Kefevî) • Şehîdî (Hüseyin Çelebi) • Şuûrî Hasan Efendi (Halebi) • Şa'bânzâde Mehmed Muhteşem Efendi • Şinâsî Mehmed Çelebi (İstanbulî) • Şemseddîn Mehmed Efendi • Şâkir Ahmed Paşa (Trabzonî) • Şefkat Efendi (Abdûlfettâh Şefkat Efendi) • Şâkir Mehmed Efendi • Şeref Hanım • Şevket Mehmed Efendi (İstanbulî) • Şinâsî İbrâhim Efendi (İstanbulî) • Şems Osman Efendi (Şeyh-Üsküdarî) • Şemseddîn Mehmed Bey (Üsküdarî) • Şeydâ Nûri Bey (İstanbulî) • Şeyh Ali Vafî Efendi (İstanbulî) • Şuayb Bey (Ahmed Şuayb Bey-İstanbulî) • Şâkir Efendi, Hâfız (Mehmed Şâkir bin İbrâhim Hilmi Efendi) • Şeyh Rızâ Efendi • Şâkir Efendi (Ferâizcizâde Mehmed Şâkir Efendi)

(ص)

[SAD] 869

Sarıca Kemâl (Bergamavi) • Sabâyî Hayreddîn Çelebi • Sâlih Efendi (Celâlîzâde) • Samtî Dede (Konyevi) • Sabri (Mehmed Şerîf Sabri-Edirnevi) • Sabûhî Ahmed Dede (Tokadi) • Sâhib İsmâil Dede • Subhî Mehmed Ali Çelebi (Bursevi) • Safhî • Sıdkî Mustafa Efendi • Sâlih Efendi • Sıdkî Emetullah Hanım (İstanbulî) • Sabih Ahmed Efendi • Sabri Efendi (Mehmed Emin Sabri Efendi) • Sâib Ahmed Efendi • Safvet Nesîbe Hanım (İstanbulî) • Sâdık Mehmed Efendi (Antakya Müftüsü) • Safvet Mustafa Efendi (İstanbulî) • Sıdkî Efendi (Hasirizâde Şeyh Süleyman Sıdkî Efendi) • Safâ İsmâil Bey (Trabzonî) • Sâfi-i Üsküdarî

(ض)

[DAD] 885

Zaîfî Mehmed Efendi • Zaîfî Efendi (Zaîfî Pîr Mehmed bin Evrenos bin Nûreddîn Kîratovalı) • Ziyâî Yûsuf Çelebi (Hamîdî) • Zamîrî Ahmed Efendi (İstanbulî) • Zamîrî Mehmed Sâdık Efendi • Ziyâ Paşa (Abdülhamîd Ziyâ Paşa)

(ط)

[TI] 889

Tarzî Mehmed Efendi (Zağralı) • Tâhir Abdullâh Çelebi (Bursevî) • Tâlib Mehmed Efendi (Bursevî) • Tâhir Mehmed Efendi • Tayyâr Mahmûd Paşa (Samsunî) • Tâhir Ahmed Efendi (Hanîfzâde-İstanbulî) • Tâhir Selâm Mehmed Bey (İstanbulî) • Tâlib Mustafa Efendi (Âmidî) • Tâhir Mehmed Bey (Menemenlizâde-Adanalı)

(ظ)

[ZI] 897

Zuhûrî Mehmed Efendi (Kara Çelebizâde) • Zarîf Mehmed Efendi (İstanbulî)

(ع)

[AYN] 899

Adnî (Mahmûd Paşa) • Ulvî (Şâh Ali-Bursevî) • Ulvî (Müderris-Bursevî) • Alâeddîn Ali Çelebi (Filibeî) • Aşkî • Ârifî Hüseyin Çelebi (İstanbulî) • Abdülvehhâb (İsli Sarık Abdî-Bursevî) • Âşık Mehmed Çelebi (Bursevî) • Arşî Dede (Tirevî) • Askerî Mehmed Efendi (Gülâboğlu-Kütahyavî) • Ali Efendi (Ümm-i Veledzâde) • Azmî Efendi (İstanbulî) • Ulvî Mehmed Çelebi (İstanbulî) • Azmîzâde Hâletî Mustafa Efendi (İstanbulî) • Abdüllatîf Efendi (İstanbulî) • Âşık Ömer (Konevî) • Abdî Efendi (Himmetzâde) • Âtuf Mustafa Efendi (İstanbulî) • Abdurrahmân Efendi (İstanbulî) • Aziz Efendi (İstanbulî) • Ârifî Ahmed Paşa (İstanbulî) • İzzet Ali Paşa (Kaymakam) • Ârif Süleymân Bey (İstanbulî) • İzzet Mehmed Bey (Beylikçi-İstanbulî) • Ali bin Muslihiddîn • İlmî Ali Efendi (Çelebizâde) • Ârif Mehmed Efendi (Reîsü'l-küttâb) • İzzet Mehmed Molla (Keçecizâde) • Aynî Hüseyin Efendi (Ayntâblı) • İffet Mehmed Efendi (Bursevî) • İbret Mehmed Efendi (Bursevî) • Âkîf Mehmed Paşa (Yozgadî) • Ârif Mehmed Efendi (Kethüdâzâde-İstanbulî) • Abdî Efendi • Âli Ali Efendi (İstanbulî) • Ârif Hikmet Bey (Şeyhülislâm) • İffet Hadîce Hanım • İsâzâde Mehmed Sa'deddîn Efendi (İstanbulî) • İzzet Efendi (Kazasker, Hattat, İmâm-ı şehriyârî Mustafa İzzet Efendi) • Aczî Ağa (Mürîdzâde Mustafa Aczî Ağa) • Abbâs Kemâl Efendi • Avnî Bey (Yenişehirli) • Ali Rûhi Bey (İstanbulî) • Âkîf Mehmed Paşa (Kalkandelenli) • Ali Şehbâz Efendi (Kayseriyyeli) • Ârif Mehmed Bey (Erzurûmî) • Âli Mehmed Bey (İstanbulî) [Direktör] • Âdile Sultân • Ârif Hikmet Bey (Hersekli) • Andelîb Es'ad Fâik Bey (İstanbulî) • Âsım Mustafa Bey • Abdurrahmân Süreyyâ Efendi (Süleymâniyyeli) • Abdurrahmân Fehmî Efendi (Manastrlı) • Abdülhalîm Memdûh Bey (İstanbulî) • Âbidîn Paşa (Prevezeli) • Ali Muzaffer Bey • İzzet Efendi • İzzet Paşa (Kayserili Mehmed İzzet Paşa) • İsmet Bey (Müstecâbizâde İbrâhim İsmet Bey-Balıkesri) • Ârif Bey (Cebbârzâde-Çapanzâde Mehmed Ârif Bey) • Ömer Seyfeddîn Bey

(غ)

[GAYN] 945

Garîkî • Gazâlî Mehmed Efendi (Deli Birâder-Bursevî) • Gubârî • Gâzî Giray (Kırımı) • Ganizâde Nâdirî Mehmed Efendi (İstanbulî) • Garbî Dervîş Ahmed • Gâlib Es'ad Dede (Şeyh Gâlib-İstanbulî) • Gâlib Mustafa Bey (Leskofçalı) • Gulâmî Abdülkâdir Efendi • Garîbî (A'mâ Yûsuf-i Garîbî)

(ف)

[FE] 953

Fâtîh Sultan Mehmed • Firdevsî (Uzun Firdevsî-Firdevsî-i Rûmî) • Fazlî Ali Çelebi (Kara Fazlî-Saracâzâde) • Fuzûlî (Mehmed bin Süleyman-Bağdâdî) • Fütûhî Hüseyin Çelebi (İstanbulî) • Fikrî (Bursevî) • Fikrî Dervîş Çelebi (Molla Mâşîzâde - İstanbulî) • Firâkî Abdurrahmân Çelebi (Kütahyavî) • Feridûn Ahmed Bey (Paşa) • Ferruhî (Akhisârî) • Fehîm Mustafa Çelebi (Kadîm-İstanbulî) • Fâmî İsmâil Efendi (Âmedî) • Fasîh Ahmed Dede (İstanbulî) • Fennî Mehmed Dede (İstanbulî) • Feyzî Efendi (Bursevî) • Fâik Osman Efendi (Gürcizâde-Amasyalı) • Fitnat Zübeyde Hanım (İstanbulî) • Feyzi-i Üsküdarî (Sadreddinzâde Feyzullah Efendi) • Fâzıl Hüseyin Bey (Safedî) • Fehîm Süleyman Efendi (Hoca-İstanbulî) • Fehmî Bey (Süleyman Paşazâde İbrâhim Fehmî Bey) • Fatîn Dâvûd Efendi (Dıramalı) • Fuâd Mehmed Paşa (Keçecizâde) • Fâik Sâlih Bey (Manastırî) • Fitnat Hanım (Hazinedârzâde) • Feride Hanım (Bahârzâde kerimesi-Kastamonulu) • Ferruh Ali Bey (Çürüksulu Reşâd Paşazâde-İstanbulî) • Fikret Tevfik Bey • Fevzî Ahmed Efendi

(ق)

[KAF] 981

Korkud (Şehzâde Mehmed Korkud) • Kutbî Paşa Çelebi (İznîkî – Kutbeddîn Ahmed bin Mûsâ) • Kara Mahmûd Efendi (Gelibolulu) • Kınalızâde Hasan Çelebi • Kâdı Hasan bin Ali (Manastırî) • Kâfzâde Fâizî Abdülhay Efendi (İstanbulî) • Kânî Ahmed Efendi (Müezzinzâde – Bursevî) • Kudsi Abdullâh Efendi (Alaşehirî)

(ك)

[KEF] 987

Gülşenî-yi Saruhânî • Güvâhî (Geyvelî) • Kâmi Mehmed (Karamanî) • Kirâmî (Kınalızâde Abdülkerîm Çelebi) • Kâmi Ahmed Çelebi (Mesnevîhânzâde) • Kâmil-i Mevlevî (Mağnisâvî) • Güftî Ali Efendi (Edirnevî) • Kâmi Mehmed Efendi (Edirnevî) • Kâşîf Efendi (Ali Kâşîf bin Ömer-i Üsküdarî) • Kâni Ebûbekir Efendi (Tokadî) • Kâlâyî Refî Efendi (İstanbulî) • Kâmil Yûsuf Paşa (Arabgîrî) • Ken'an Bey (Mar'aşî) • Kemâl Ahmed Paşa (İstanbulî) • Kemal Bey (Mehmed Nâmîk Kemal Bey) • Kemâleddîn Mahmûd Efendi (Yenişehir-i Fenârî) • Kâzım İbrâhim Paşa (Ferîk-Koniçevî) • Kemâl İsmâil Sâdık Paşa (Vecihî Paşazâde) • Kâmil Bey (Hersekli Hacı Mehmed Kâmil Bey) • Kâmile Hanım (Fâtuma Kâmile Hanım, Balıkesrî)

(ل)

[LÂM] 1007

La'li • Livâyî • Levhî Hasan Efendi (Bursevî) • Leylâ Hanım (İstanbulî) • Lebîb Mehmed Efendi (İstanbulî) • Lûtfî Sâlih Efendi (Şeyh Sâlih Efendi-Selanîkî)

(م)

[MİM]

1013

Mihri Hanım (Fahrünnisâ-Amasyavî) • Münîrî İbrâhim Çelebi (Amasyavî) • Mesîhî (Piriştineli) • Musîdî (Kalkandelenî) • Makâlî Mustafa Bey (Alaşehir) • Meşâmî (Konevî) • Merdûmî Abdüsselâm Efendi • Murad Hân-ı Sâlis (Sultân) • Mustafa Çelebi (Küçük-Tosyavî) • Mantıkî Ahmed Efendi • Mürîdî (Aydinî) • Muînî (İstanbulî) • Misâlî Hasan Çelebi (Edirnevî) • Muîdî Mehmed Efendi (İstanbulî) • Mevkûfâtî Mehmed Efendi (Midillili) • Mezâkî Süleyman Dede (Bosnevî) • Mûsâ Efendi • Mîrî Hasan Efendi (Budin-Peşteli) • Münîf Mustafa Efendi (Antakyavî) • Mustafa Hân-ı Sâlis (Sultân) • Meşalecizâde Es'ad Bey (İstanbulî) • Mekki Mehmed Efendi (Şeyhülislâm-İstanbulî) • Müştâk Mustafa Efendi (Şeyh-Bitlisi) • Mâhir Numân Bey (Ağrıbozi) • Meşhûrî Ahmed Efendi (Selaniki) • Mahvî Mehmed Muhyiddin Efendi (Rehâvî) • Muallim Nâcî Ömer Efendi (İstanbulî) • Mahmûd Celâleddin Paşa (İstanbulî) • Makbûle Lemân Hanım (İstanbulî) • Münîf Mehmed Paşa (Ayntâbî) • Muhtâr Efendi (Giridi Ahmed Muhtâr Efendi) • Mazhar Bey • Mustafa Paşa (Dinibütün Mustafa Hilmi Paşa-Kayserili)

(ن)

[NUN]

1039

Nesîmî (Seyyid Ömer [?] İmâdeddîn) • Nizâmî-yi Konevî • Necâtî Bey (Edirnevî) • Nûreddin Efendi • Nazmî Mehmed Bey (Edirnevî) • Nihâlî İbrâhim Çelebi (Edirnevî) • Nisârî (Sirozî) • Nev'î Yahyâ Efendi (Malkaravî) • Nehârîzâde (Prizrenî) • Niksârî Mehmed Çelebi • Nergisî Mehmed Efendi (Bosnevî) • Nef'î Ömer Efendi (Erzurumî) • Nâilî Mustafa Efendi (Kadim-İstanbulî) • Neşâtî Ahmed Dede (Edirnevî) • Nâli Mehmed Efendi (Konevî) • Na'tî Mehmed Efendi • Nâzik Abdullâh Efendi (İstanbulî) • Nâkîd İbrâhim Efendi (Yenişehir-i Fenârî) • Naîm İsmâil Efendi (Sarî Nâibzâde-Üsküdarî) • Nâbî Yûsuf Efendi (Ruhâvî) • Nesib Yûsuf Dede (Konevî) • Na'tî Mustafa Bey (Defterdâr Hüseyin Paşazâde) • Nazîm Yahyâ Efendi (İstanbulî) • Nedîm Ahmed Efendi (İstanbulî) • Nâyî Osmân Dede (İstanbulî) • Nahîfî Süleyman Efendi (İstanbulî) • Neylî Ahmed Efendi (İstanbulî) • Necîb Mustafa Efendi (Suyolcuzâde-Eyyûbî) • Nevres Abdürrezzâk Efendi (Kadim-Kerkûki) • Nüzhet Ömer Efendi (Urfalı) • Nesib Mehmed Dede (İkiyapraklızâde) • Nâşid İbrâhim Bey (Moralı) • Neş'et Süleyman Efendi (Hoca-Edirnevî) • Nûrî Efendi (Kolağası Ahmed Beyzâde) • Nüzhet Osman Efendi (Bakircılar kethüdâsı-Bursevî) • Nesîbâ Tevfika Hanım (İstanbulî) • Nazîf Ahmed Efendi (İstanbulî) • Nihâd Bey (İstanbulî) • Nâilî Sâlih Efendi (Manastırî) • Nevres Osman Efendi (Nevres-i cedid-Sakızı) • Nâli Molla Hızır • Nüzhet Efendi (Hasan Nüzhet Efendi-Deli) • Nüzhet Mehmed Efendi (Deli Nüzhet-Sivasî) • Nâbizâde Nâzım Bey (İstanbulî) • Necmî Ömer Efendi • Nebîl Bey (Hâfız Mehmed Nebîl Bey) • Nâcim Abdurrahmân Efendi (Süleymâniyeli) • Naîm Bey • Nakiye Şerife Hanım • Nâsîh Mahmûd Efendi • Nusret Ali Bey (Yenişehir-i Fenârî) • Nigâr Hanım (Bint-i Osmân Paşa) • Nâhid Tahsin Bey (İstanbulî) • Nâcî Bey (Alaybeyizâde) • Nâcî Ömer Bey

(و)

[VAV]

1091

Vâhidî Abdülvâhid Çelebi (Kara Dâvûdzâde-İstanbulî) • Vusûlî Mehmed Efendi (Molla Çelebi-İstanbulî) • Vâlihî (Kurtzâde-Edirnevî) • Veysî Efendi (Alaşehirli) • Va'dî Mehmed Çelebi (Bursevî) • Vecdi Abdülbâki Bey • Vişnezâde İzzetî Mehmed Efendi (İstanbulî) • Vahid Mehmed Çelebi (Sofyavî) • Vâli Abdurrahmân Efendi (Ankaravî) • Vahyî Mehmed Efendi (Balatşeyhizâde-İstanbulî) • Vassâf Abdullâh Efendi (Şeyhülislâm-Akhisârî) • Vasfî Ali Gâlib Efendi (Nâzillili) • Vâsîf Osman Bey (Enderûnî-İstanbulî) • Vasfî Efendi (Seyyid Ali Vasfî Efendi-İstanbulî) • Vehbî Hamîd Efendi (İstanbulî) • Vecîhî Bey (İstanbulî)

(ه)

[HE] 1105

Hilâli (Takyecizâde-İstanbulî) • Hümâmî (İznîkî) • Hüdâî Mustafa Efendi (Müezzîn-İstanbulî) • Himmetî (Denizlî) • Hevâî Mustafa Efendi (Bursevî) • Hâşimî Mehmed Çelebi (Bursevî) • Hüdâî Ahîzâde Hüseyin Efendi (Şeyhülislâm) • Hevâî Abdurrahmân Efendi (İstanbulî) • Hâtîf Hasan Efendi (Saraçzâde-Bursevî) • Hümâyî Mehmed Emîn Bey (İstanbulî) • Hâşim Bey (Abdülkâdirzâde Hüseyin Hâşim Bey-Yenişehirî)

(ل)

[LÂMELİF] 1113

Lâmiî Çelebi (Mahmûd bin Osmân-Bursevî) • Lâyihi Mustafa Efendi (Sirozî) • Lâlî Dede (Aydîni)

(ی)

[YE] 1119

Yavuz Sultân Selîm Hân • Yahyâ Beg (Dukaginzâde) • Yahyâ Efendi (Şeyhülislâm-İstanbulî) • Yûsrî Ahmed Efendi (İstanbulî)

Table of Contents

Preface

Section on Poets	627
(آ) [ELONGATED ALIF]	629
(ا) [ALIF]	635
(ب) [BA]	663
(پ) [PA]	681
(ت) [TA]	687
(ث) [THA]	691

(ج) [JIM]	695
(چ) [CHIM]	711
(ح) [HA]	713
(خ) [KHA]	739
(د) [DAL]	753
(ذ) [DHAL]	759
(ر) [RA]	765
(ز) [ZA]	807
(س) [SIN]	811
(ش) [SHIN]	845
(ص) [SAD]	869
(ض) [DAD]	885
(ط) [TA]	889

(ظ)	
[ZHA]	897
(ع)	
[AYN]	899
(غ)	
[GHAYN]	945
(ف)	
[FA]	953
(ق)	
[QAF]	981
(ك)	
[KAF]	987
(ل)	
[LAM]	1007
(م)	
[MIM]	1013
(ن)	
[NUN]	1039
(و)	
[WAW]	1091
(هـ)	
[HA]	1105
(لا)	
[LAM ALIF]	1113
(ي)	
[YA]	1119

Osmanlı kültür hayatında tercüme-i hâl ve kitabiyât sahalarında kendisinden önce yazılan eserler bulunmakla birlikte Mehmed Tahir'in eseri daha öncekilerden bütünüyle farklı bir mahiyet gösterir. Belli bir zamana veya belli bir zümreye dair yazılan yahut çok kısa bilgi veren önceki eserlere göre bu çalışma biyografi ve bibliyografi bakımından çok zengindir ve bu ikisini birbirinden ayırmadan ele alır. Daha önce muhtelif merâcide bulunan malumat bu eserde toplu olarak sunulmuştur.

Müellifimiz vazifeleri dolayısıyla çeşitli vilâyetlerde; Manastır, Kosova, Selanik, Aydın, Manisa, İzmir ve İstanbul'da bulunurken ilmî faaliyetlerini sürdürerek bu kültür merkezlerindeki kütüphaneleri dolaşmış ve bu kütüphanelerde bulunan kitapların pek çoğunu bizzat görerek haber vermiştir. Eserin bir hususiyeti de kendisinden önce pek malumat sahibi olmadığımız müellif ve kitapları tanıttırmasıdır. Ayrıca bu eserde müelliflerin hayatlarına dair ale'l-âde malumattan vermekten ziyade o müellifleri kültür hayatı için mühim kılan eserleri üzerinde durulmuştur. Ele aldığı şahsiyetler tesir bırakan, kendilerinden sonraki nesiller için misal gösterilmeye lâyık şahıslardır.

Eserde müellifler alfabetik sıralama yerine, mesleklerine göre tasnif edilmiştir. Onun gruplandığı tercüme-i hallerin sırası da önemlidir; ilk önce meşayih, sonra ulema daha sonra da sırasıyla şâirler ve edipler, tarihçiler, tabipler, riyâzî ilimlerle meşgul olanlar ve coğrafyacılar yer alır. Riyâzî ilimlere müntesip olanların veya bu ilimlerle de iştiğal edenlerin bulunduğu faslın sonunda mimarlar ile ilm-i musiki ve ilm-i ezhâra dair eser verenlerin kısa listeleri bulunmaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

TAKİM ISBN: 978-625-6110-28-1

9 786256 110281

ISBN: 978-625-6110-30-4

9 786256 110304

TÜRK-İSLÂM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 1

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
Kütüphanelerinde

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Osmanlı Müellifleri

CİLT: III

BURSALI MEHMED TÂHİR

HAZIRLAYAN: M.A. YEKTA SARAÇ

2. BASKI

Osmanlı Müellifleri

CİLT: 3

Bursalı Mehmed Tâhir

Osmanlı Müellifleri (Cilt: 3)
Bursalı Mehmed Tâhir

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 1

ISBN: 978-625-6110-31-1 | 978-625-6110-28-1 (Takım)

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-31-1

Ankara, 2025 (1. Baskı: Ankara, 2016)

Hazırlayan

M.A. Yekta Saraç (Prof. Dr.)

Editör

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Tasarım

Murat Acar

TÜBA Başkanı

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Proje Koordinatörü

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Proje Danışmanı

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu

Coşkun Yılmaz (Dr.)

Derya Örs (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu

Cansu Toprak

Baskı

Aktürk Yayın Matbaacılık

Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.

No: 7/53 Altındağ / Ankara

Sertifika No: 75547

© Türkiye Bilimler Akademisi

Bu eserin tüm yayın hakları, Türkiye Bilimler Akademisi'ne aittir.

Yayının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.

Eserden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kitabın dil, bilim, etik ve hukuk açısından bilimsel sorumluluğu yazara aittir.

Türkiye Bilimler Akademisi'nin sorumluluğu bulunmamaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Mehmed Tahir

Osmanlı Müellifleri / Mehmed Tahir; hazırlayan M.A. Yekta Saraç; editör Mustafa Çiçekler. – 2. bs. – Ankara:

Türkiye Bilimler Akademisi, 2025. 1118-1812 s. ; 24 sm. – (Türk İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi; 1)

ISBN 978-625-6110-28-1 (Tk) – 978-625-6110-31-1 (c. 3)

1. Yazarlar; Türk-Biyografi. 2. Authors, Turkish-Biography. 3. Türk Edebiyatı-Bibliyografya. 4. Turkish Literature-Bibliography.

PL213 M44 2025 c.3

920.0956

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Şinâfelerinde

2. BASKI

Osmanlı Müellifleri

CİLT: 3

Bursalı Mehmed Tâhir

Hazırlayan

M.A. Yekta Saraç

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

The Authors of the Ottoman (Volume: 3)
Bursalı Mehmed Tâhir

Turkish-Islamic Scientific and Cultural Heritage Series: **1**

ISBN: 978-625-6110-29-8 | 978-625-6110-28-1 (Book boxed set)
DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-29-8
Ankara, 2025 (First Edition: Ankara, 2016)

Prepared By
M.A. Yekta Saraç (Prof. Dr.)

Edited By
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Design
Murat Acar

President of TÜBA
Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Publication Coordinators
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Advisors of Project
Turgay Anar (Prof. Dr.)

Editorial Board of Project
Coşkun Yılmaz (Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Administrative Affairs Supervisor of Project
Cansu Toprak

Printed By
Aktürk Yayın Matbaacılık
Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.
No: 7/53 Altındağ / Ankara
Certificate No: 75547

© Turkish Academy of Sciences
All publishing rights of this work belong to the Turkish Academy of Sciences.
It may not be printed and reproduced partially or fully without the written
consent of the publisher. It can be cited by providing full reference.

The author bears full scientific responsibility for the book in terms of
language, academic, ethics and law. Turkish Academy of Sciences has no
responsibility whatsoever.

TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

Under the auspices of the
**PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TÜRKİYE**

2. EDITION

The Authors of the Ottoman

VOLUME: 3

Bursalı Mehmed Tâhir

Prepared By
M.A. Yekta Saraç

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyile barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaştan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan

T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Eski uygarlıkların ve tarihsel dönemlerin farklı coğrafyalardaki etkileri, akademik incelemeler ve popüler yayınlar aracılığıyla geniş bir okuyucu kitlesine ulaşıyor. Bilim tarihinin keşfedilmemiş hazineleri, son yıllarda dünyanın dört bir yanında yapılan araştırmalarla tozlu raflardan gün ışığına çıkıyor. Bu yükselen ilgi, bilim tarihinin sadece geçmişi anlamada değil aynı zamanda geleceği şekillendirmede de genç nesiller için ilham kaynağı olmasını sağlıyor.

Türkiye, bu küresel ilgi dalgasının odak noktasında kendine ayrıcalıklı bir yer edindi. Medeniyet havzamız tarihsel ve kültürel bağlamda, farklı kültürlerin ve bilimsel geleneklerin kucaklaştığı bir merkez olageldi. Sümerlerden Hititlere, Selçuklulardan Osmanlıya, birçok medeniyet, matematikten tıbbı, astronomiden felsefeye kadar geniş bir yelpazede bilimsel çalışmalara bu topraklarda imza attı. “Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projesi” (TİBKİM), bu benzersiz mirası koruma, belgeleme ve yayma görevini üstlenmiştir. Projenin, Cumhurbaşkanlığı himayeelerinde yürütülüyor olması ve şimdiye kadar 50’den fazla eser yayımlanması bu görevin ne kadar ciddi bir şekilde ele alındığını göstermektedir.

Proje kapsamında, Türk ve İslam dünyasının bilim tarihinde yer edinen çalışmalarının günümüze aktarılması, bu alanda çalışanlara çok boyutlu bir inceleme imkânı sunmaktadır. Bu eserlerle,

Türk-İslam bilim tarihi çalışmalarının niteliği, kapsamı ve önemi daha net görülmektedir. Ayrıca, bu alandaki boşlukları doldurmak için araştırmacılara yeni ufuklar açılmaktadır. Geçmişteki bilim insanlarımızın çalışmaları hem günümüz hem de gelecek nesiller için bir rehber, bir pusula niteliğinde olacaktır.

Bilim tarihinin günümüze ve geleceğe taşınması, toplumsal özgüveni beslemekte ve Millî Teknoloji Hamlesi için zihni bir zemin hazırlamaktadır. Türkiye'nin kendi teknolojisini üretme vizyonu, sadece maddi ve teknik yatırımlarla değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bir özgüvenle mümkündür. Bu özgüven, ancak tarihî ve kültürel mirasımızın tam olarak kavranmasıyla oluşabilir. İnsanlığın edindiği bilimsel birikimin yalnızca Batı'ya ait olduğu yanılsamasından kurtulma, bugün geline seviyenin insanlığın ortak çaba ve kazanımları sayesinde mümkün olduğu ve Türk ve İslam medeniyetinin zengin katkılarının asla azımsanmaması gerektiği hakikatini hatırlama bu özgüvenin ön şartıdır.

Bu bağlamda, bu eserlerin özellikle gençlerimiz için yol gösterici olmasını umuyoruz. Genç bir bireyin, kendi kültürel ve bilimsel mirasını tanıması, bu mirası keşfetmesi, onun dünya görüşüne, amaçlarına ve özgüvenine şekil verecektir. Geleceğin bilim insanları, mühendisleri, doktorları ve akademisyenleri için proje kapsamında yayımlanan eserler, geçmişin izinde yürüyerek kendi izlerini bırakmaları için bir fırsattır.

TİBKM eserleri, tüm okuyuculara, araştırmacılara ve bilim tarihine ilgi duyan herkese açık bir okuma davetidir. Türk-İslam bilim tarihinin zenginliklerini keşfetmek ve bu keşfi gelecek nesillere aktarmak için atılan bu adımların, Türkiye'nin ve dünyanın bilimsel ilerlemesine katkı sağlamasını içtenlikle temenni ediyorum. Projede ve eserlerin yayımlanmasında emeği geçen bilim insanlarımıza ve TÜBA çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Mehmet Fatih Kacır

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Ülkelerin bilimsel ilerlemesi ve yenilikçilik performansı, topyekûn kalkınma ile uluslararası rekabette üstünlük sağlama bakımından stratejik öneme sahiptir. Toplumların geleceğinin güvenle inşası ve refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi ve yaygınlaştırılması, gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, bilimsel çalışma ve başarıların teşvik edilmesi ile mümkündür. Bu konular, dünyadaki bilim akademilerinde olduğu gibi milli akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sahip olduğumuz medeniyet birliğini iyi anlamak zorundayız.

Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki bilimsel performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, bilimsel ilerleme ve yenilikçi çalışmalar için gerekli cesaret, özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve kalkınma yarışında son iki yüzyıldır devam eden göreceli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir ekosistem ve kültürün oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, ülkemizin millî bilimler akademisi olma sorumluluğu ile Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedefi doğrultusunda yayınlarımız devam etmektedir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projemiz, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir. Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve 2018 yılı başından itibaren resmen Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur ve teşvik kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bilimsel mirasımızı oluşturan eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum.

Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nin hayata geçirilmesinde katkılarından ötürü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a minnettarız.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin milletimizin bilimsel ilerlemesi ve topyekûn kalkınması ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

TÜBA Başkanı

Bursalı Mehmed Tahir

22 Kasım 1861'de Bursa'da doğdu. Bursa'da Mülkiye Rüşdiyesini bitirdikten sonra, 1875'te Bursa Askerî İdadisine kaydoldu. Mekteplerdeki tahsili yanı sıra aldığı hususi dersler ile de edebiyat, tarih ve tasavvuf kültürü kazandı. Harbiyedeki yıllarında tasavvufa olan ilgisi arttı, Harirîzâde'nin vesilesiyle Melâmîliğe intisab etti. Harbiye'den mezun olduktan sonra 1883 yılında Manastır Askerî Rüşdiyesi coğrafya hocalığına tayin oldu. Manastır'da iken mürşidinin şeyhi Nuru'l-Arabî'ye biat etti ve daha sonra ondan icazet aldı. Burada on dört sene vazife gördükten sonra, 1897'de Üsküp Askerî Rüşdiyesine geçti, 1898'de Manastır Askerî Rüşdiyesi müdürü, 1904'te Selanik Askerî Rüşdiyesi müdürü oldu. Selanik'te geçirdiği yıllarda Meşrutiyet idaresi için birtakım faaliyetlerde bulundu. 1906 yılında Rüşdiye müdürlüğü vazifesine son verildi ve önce Manisa'ya daha sonra İzmir'e tayin edildi. II. Meşrutiyetin ilanından sonra İttihat ve Terakki Partisi adına Bursa mebusu olarak 1908'de açılan Meclis-i Mebusan'a girdi. Milletvekilliği dönemi de dahil olmak üzere bulunduğu vazifeler esnasında ilmî faaliyetlerini terk etmeyen Mehmed Tahir, partisi ile arasındaki bazı anlaşmazlıklar yüzünden bir daha aday gösterilmedi. Divan-ı Harb üyesi iken 1913 yılında, Evkaf Nezaretince kendisinin başkanlığında ve Kilisli Rif'at ve Hüseyin Hüsameddin'in de bulunduğu bir heyete İstanbul'da bulunan vakıf kütüphanelerini teftiş ve bu kütüphanelerde bulunan nadir eserlerin tespiti vazifesi verildi. Daha sonra Topkapı Sarayı Kütüphanesi müdürü oldu. *Osmanlı Müellifleri*'nin neşredildiği ömrünün son yıllarında sağlığı bozuldu ve geçim sıkıntısı içine düştü. 28 Ekim 1925 tarihinde vefat etti.

Matbu eserleri: 1. *Türklerin Ulûm ve Fünûna Hizmetleri* (İstanbul, 1314); 2. *Terceme-i Hâl ve Fezâil-i Şeyh-i Ekber Muhyiddîn-i Arabî* (İstanbul, 1316, 1329); 3. *Kibâr-ı Meşâyih ve Ulemâdan Oniki Zâtın Terâcim-i Ahvâlî* [: Muhyiddîn-i Arabî, Sadreddîn-i Konevî, Abdurrahmân-ı Bistamî, Cemal-i Halvetî, Sofyalı Bali, Azîz Mahmûd Hüdâî, Niyazî-i Mısırî, Bursalı İsmâil Hakkı, Karabaş Velî, Salâhî-i Uşşakî, Harirîzâde ve Zebidî] (İstanbul, 1316); 4. *Meşâyih-i Osmâniyyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâlî* [: Şemseddîn Sivasî, Bosnalı Ali Dede, İznikli Ali Çelebi, İsmâîl Ankaravî, Abdullâh Bosnevî, Abdulahad Nuri, Müstakimzâde Süleyman Sa'deddîn, Bursalı Gazzizâde Abdullatîf] (İstanbul, 1318); 5. *Ulemâ-yı Osmanîyyeden Altı Zâtın Terceme-i Hâlî* [: Muhammed Muh-

yiddîn Kâfiyeci, Kemaleddîn İbrâhim Dede Cöngi, Birgivi Mehmed, Mehmed Aysî, Yusufzâde Abdullâh Hilmi Efendi, Mehmed Ebu Said el-Hadimî] (İstanbul, 1318); 6. *Müverrihîn-i Osmaniyyeden Âlî ve Kâtib Çelebi'nin Terceme-i Hâlleri* (Selanik, 1322); 7. *Aydın Vilayetine Mensub Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etubbânın Terâcim-i Ahvâlî*, (İzmir, 1324); 8. *Delîlü't-Tefsîr-İlm-i Tefsîr ve Müfredât-ı Kur'âna Dair Ma'lûmât-ı İcmâliyye* (İstanbul, 1324); 9. *Ahlâk Kitaplarımız* (İstanbul, 1325); 10. *Müntehabât-ı Mesâri' ve Ehyât* (İstanbul 1328); 11. *Nazar-ı İslâm'da Fakr* (İstanbul, 1330); 12. *Hacı Bayram-ı Veli* (İstanbul, 1329, 1331, 1341); 13. *Mevlânâ eş-Şeyh İsmâil Hakkı el-Celvetî kuddise sırruhu Hazretlerinin Muhtasaran Terceme-i Hâlleriyle Matbu ve Gayrimatbu Âsarını Hâvi Risaledir* (İstanbul, 1329); 14. *Kâtib Çelebi* (İstanbul, 1331); 15. *Siyasete Müteallik Âsâr-ı İslâmiyye* (İstanbul, 1332); 16. *Menâkıb-ı Harb* (İstanbul, 1333); 17. *İdâre-i Osmaniyye Zamanında Yetişen Kırm Müellifleri* (İstanbul, 1335); 18. *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul, I. cilt 1333, II. cilt 1338, III. cilt 1342).

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç

ORCID: 0009-0001-0100-4527

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç, 1991 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde doktora derecesi aldı. İstanbul Üniversitesinde adı geçen bölümde 1994 yılında doçent, 2000 yılında ise profesör kadrosuna atandı. 2005-2006 yıllarında KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesinde görev yapan Dr. Saraç, 2005'te YÖK Genel Kurul üyesi, 2008'de YÖK Yürütme Kurulu üyesi ve 2010'da YÖK Başkan Vekilliği görevlerine seçildi. 2014-2021 yılları arasında YÖK Başkanlığı görevini yürüttü. YÖK'teki görevlerinin dışında Yunus Emre Enstitüsü Mütevelli Heyeti Üyeliği ve Türk-Japon Üniversitesi Konsey Üyeliğinde bulundu. TÜBA Asli Üyesidir. Prof. Dr. Yekta Saraç, 2021 yılından itibaren Cumhurbaşkanı Başdanışmanı olarak görev yapmaktadır.

Birçok yabancı ülke makamları tarafından çeşitli fahri doktora ve nişanlar ile ödüllendirilen Dr. Saraç, Türk-Alman Üniversitesi tarafından Üniversitenin gelişimine ve iki ülke arasındaki ilişkilerin arttırılmasına sunduğu katkılar nedeniyle fahri doktora payesi almıştır. Osmanlı Müellifleri dışında Sosyal Bilimler Ansiklopedisi (4 cilt, 2021), Klasik Edebiyat Bilgisi-Belagat (17. Baskı 2021), Klasik Edebiyat Bilgisi- Biçim-Ölçü-Kafiye (7. Baskı 2013), İstilahat-ı Edebiyye (2.baskı 2017), Emri Divanı (2002), Kemal Paşazade Divan ve Diğer Şiirleri (2021) başta olmak üzere çeşitli kitapları ve bilimsel dergilerde yayınlanan makaleleri bulunmaktadır.

Prof. Dr. M.A. Yekta Saraç obtained his doctoral degree in the Department of Turkish Language and Literature at Istanbul University in 1991. He became an associate professor at the same department in 1994 and was appointed as a professor in 2000. Dr. Saraç, who served at the Eastern Mediterranean University in the Turkish Republic of Northern Cyprus in 2005-2006, held several important positions in the Turkish Higher Education Council (YÖK/CoHE), including General Assembly Member in 2005, Executive Board Member in 2008, and Vice President of YÖK in 2010. He served as the President of YÖK from 2014 to 2021. In addition to his roles at YÖK, he was a Member of the Board of Trustees at Yunus Emre Institute and a Council Member at the Turkish-Japanese University. At present, he is a full member of the Turkish Academy of Sciences (TÜBA).

Dr. Saraç, who has been honoured with various honorary doctorates and awards by authorities in many foreign countries, has also been awarded an honorary doctorate by the Turkish-German University in recognition of his contributions to the university's development and the enhancement of relations between the two countries. Since 2021, Prof. Dr. Yekta Saraç has been

serving as the Chief Advisor to the President of The Republic of Türkiye. Apart from his work on The Authors of the Ottoman, he has authored eight books, including the Social Sciences Encyclopaedia (4 volumes, 2021), Classical Literary Knowledge-Rhetoric (17th Edition, 2021), Classical Literary Knowledge-Form-Measure-Rhyme (7th Edition, 2013), Literary Terminology (2nd Edition, 2017), Emri Divan (2002), and Kemal Paşazade Divan and Other Poems (2021), in addition to various articles published in scientific journals.

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Müverrihîn-i Osmâniyye Faslı | 161

(٢)

[MEDLİ ELİF] | 163

Âgehî Mansûr Çelebi • Âlî Hüseyin Efendi • Ağazâde Örfî Mahmûd Ağa • Âgâh Paşa (Hâfız İbrâhim Âgâh Paşa)

(٣)

[ELİF] | 167

İdrîs-i Bitlisi • Ebû'l-Fazl Mehmed Efendi (Defterdâr) • Eyyûbî • İmâmzâde Ahmed bin Mehmed Efendi • Ahmed bin İbrâhim-i Tokadî • Ahmed bin Yûsuf Sinâneddîn-i Karamânî • İbn Mehmed-i Edirnevî (Mehmed İbn Mehmed-i Edirnevî-Hacı Mehmed Efendi) • Ebûbekir Bey (Halil Paşazâde) • [Ebûbekir Efendi (Merzifonî)] • İskender Bin İbrâhim • İbrâhim-i Erzurûmî • Ahmed Efendi (Şârihü'l-Menârzâde) • Ahmed Sâib Bey • Evliyâ Çelebi (Mehmed Zillî bin Dervîş) • İbrâhim Vahdî Efendi • İbrâhim Hasîb Efendi (Uşşâkizâde) • Ahmed bin Receb-i İstanbulî (Recebzâde) • Esîrî Hasan bin Şeyh Hüseyin Efendi • İsmâil Ziyâî Bey • İbrâhim Mütferrika • Emnî Mehmed Bey • Enverî Sa'dullah Efendi • Edîb Mehmed Emin Efendi (Vak'a-nüvis) • Ahmed Vehbi Efendi • Es'ad Bey • Es'ad Mehmed Efendi (Vak'a-nüvis) • Eyüb Sabri Paşa • Ahmed Bey (Hocazâde Ahmed Hilmi Bey)

(٤)

[BE] | 189

Bağdâdî İsmâil Paşa • Bayâtî Şeyh Mahmûd Efendi • Bahtiyârzâde Hüseyin Çelebi • Behcetî Hüseyin Efendi • Baykuşzâde Çorbacı Şinâsî Mehmed Ağa • Bahâeddîn Ahmed Efendi (Cizyedârzâde-Harâccioğlu) • Benlizâde Mahmûd Efendi • Bâhîr Abdürrezzâk Efendi • Bâdî Ahmed Efendi

(پ)

[PE] | 195

Peçevi İbrâhim Efendi • Pertev Mehmed Efendi (Muvakkitzâde, Vak'a-nüvis)

(ت)

[TE] | 197

Ta'likizâde Mehmed Subhî Çelebi • Tefvik Efendi (Gelenbevizâde Ahmed Tefvik Efendi) • Tefvik Paşa (Fâtihli Mehmed Tefvik Paşa)

(ث)

[SE] | 199

Senâyi • Süreyyâ Paşa (Ahmed Süreyyâ Paşa) • Süreyyâ Mehmed Bey

(ج)

[CİM] | 201

Celâlzâde Koca Nişancı Mustafa Bey • Cenâbî (Müverrih Mustafa Cenâbî Efendi) • Ca'fer İyânî Bey (Tezkireci) • Câvid Ahmed Bey • Cemâleddîn Mehmed Efendi (Karlızâde) • Cevâd Ahmed Paşa

(چ)

[ÇİM] | 209

Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi (Şeyhülislâm ve Vak'a-nüvis) • Çeşmizâde Mustafa Reşid Efendi (Vak'a-nüvis)

(ح)

[HÂ] | 213

Hadîdî • Hasan Beyzâde (Ahmed Bey) • Hüseyin Efendi (Bosnevî Koca Müverrih) • Hacı Ali Efendi • Hasan bin Yûsuf • Hasib-i Üsküdarî • Hüseyin Râmiz Efendi (Arabzâde) • Hâfız Hüseyin Efendi (Hâfız Hüseyin bin İsmâil-i Ayvansarâyî) • Hasan İzzet Efendi • Hilmi Efendi (Ahmed Hilmi Efendi)

(خ)

[Hİ] | 219

Hüsrev Efendi • Hayâlîzâde İbrâhim bin Mehmed Efendi • Hayrullah Efendi

(د)

[DAL] | 221

Dülekzâde Mehmed bin Ali • Dervîş Ali Efendi • Dervîş Mehmed bin eş-Şeyh Ramazan • Defterî Mehmed Paşa • Dâyezâde Mustafa Efendi

(ذ)

[ZEL] 1223

Zihni Mehmed Efendi (Berberzâde)

(ر)

[RA] 1225

Ramazanzâde Nişancı Mehmed Bey • Rûhî Çelebi (Rûhî Fâzıl Çelebi) • Râzî Abdüllatîf Efendi • Râşid Mehmed Efendi (Vak'a-nüvis) • Rahmî Mustafa Efendi (Vak'a-nüvis) • Rızâ Efendi (Seyyid Mehmed Rızâ-Nakîbü'l-eşrâf) • Resmî Ahmed Efendi • Resmî Mustafa Efendi • Râşid Mehmed Ali Efendi (Ayntâbi) • Râşid Ahmed Paşa (Ferîk-Hacı) • Rif'at Ahmed Efendi bin Mehmed Emîn (Yağlıkçızâde) • Rif'at Ahmed Efendi bin İsmâil • Râif Bey (Dâvûdpaşalı Mehmed Râif Bey)

(ز)

[ZE] 1235

Zenbilizâde Muhyiddîn Mehmed Cemâlî Efendi • Zekerîyyâzâde Çelebi • Zaîm Mîr Mehmed Kâtib

(س)

[SİN] 1237

Sipâhizâde Mehmed bin Ali • Selânikli Mustafa Efendi • Süheyli Ahmed bin Hemdem • Selîm Mehmed Efendi (Hoca) • Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Aga • Saîd Mehmed Efendi (Kara Halilzâde) • Sırrî Efendi • Süleyman Fâik Efendi

(ش)

[ŞİN] 1243

Şemseddîn-i Karamânî (Dervîş Şemseddîn Mahmûd bin Ahmed) • Şevkî Yûsuf Efendi (Kâtib) • Şeref Hân-ı Bitlisî (Şerefeddîn bin Şemseddîn) • Şerîf Reşid Paşa (Şerîf Hacı Ahmed Reşid Paşa) • Şeyhülislâm Hoca Sa'deddîn Efendi • Şükrü-yi Bitlisî • Şevkî Efendi (Mehmed Şevkî bin Ahmed) • Şerefeddîn-i Kürdî • Şerîf Mûsâ Efendi • Şeyhî Mehmed Efendi • Şeyhzâde Mehmed Abdurrahmân Efendi • Şefik Mehmed Efendi (Vak'a-nüvis) Masrafzâde • Şehrîzâde Mehmed Saîd Efendi • Şem'dânîzâde Süleyman Bey • Şehrî İsmâil Efendi (Lala) • Şem'i Mehmed Molla (Meşrebzâde Dâmâdi) • Şevket Mustafa Paşa • Şemseddîn Sâmî Bey • Şükrü Bey (Binbaşı Kapudan Mehmed Şükrü Bey) • Şâkir Paşa (Mehmed Şâkir Paşa)

(ص)

[SAD] 1255

Safâyî • Sâfi Mustafa Efendi • Solakzâde Mehmed Hemdemî Çelebi • Subhî Abdüllatîf Paşa • Subhî Ömer Bey • Safvet Bey

(ط)

[TI] 1259

Tursun Bey (Tûr-ı Sînâ Bey) • Tâhir Efendi (Seyyid Tâhir bin Seyyid Nebî) • Tâhir Bey (Bosnalı Mehmed Tâhir Bey)

(ع)

[AYN] 1263

Âşık Paşazâde (Dervîş Ahmed Âşıkî bin Şeyh Yahyâ bin Şeyh Süleyman bin Âşık Paşa) • Ali Cevherî Efendi (Ali bin Balı) • Abdurrahmân Efendi • Âli Mustafa Efendi • Âli Efendi • Âşık Mehmed bin Hâfız Ömer er-Rûmî • Atâi Atâullah Efendi (Nev'izâde) • Osman Efendi • Ali bin Mehmed • Abdurrahmân bin İbrâhim Mağnisavî • Abdurrahmân Hibrî Efendi • Abdurrahmân Abdî Paşa (Vak'a-nüvis) • Abdullâh bin İbrâhim-i Üsküdâri (Radosizâde) • Afvî Mir Mehmed • Abdülgaffâr bin Hasan-ı Kırımı • Abdurrahmân Eşref Efendi • Abdullâh Efendi (İsâzâde) • Ali Âli Efendi • İzzî Süleyman Efendi (Vak'a-nüvis) • Abdullâh Nâilî Paşa • Abdürrezzâk Efendi (Müezzin) • Âkif Mehmed Bey • Abdullâh Efendi • Azîz Ali Efendi (Giridî) • Ulvî (Hüseyn Ulvî bin el-Hâc Ahmed) • Ârif Efendi • Abdürrezzâk Bâhir Paşa • Osman Remzî Efendi • Abdî Efendi • Ömer Fâik Efendi ibn Abdullâh • İzzet Mehmed Bey • Abdülazîz Efendi (Mektûbizâde) • Âbidin Efendi (Zeynelâbidîn Efendi) • Atâ Bey (Tayyârzâde Atâullah Ahmed Bey) • İsmet Efendi • Âtîf Mehmed Efendi • Atâ Bey • Ali Cevad Bey • Ârif Bey (Mehmed Ârif Bey) • Ali Râzî Bey

(غ)

[GAYN] 1293

Gubârî (Abdurrahmân bin Abdullâh) • Gâlib Saîd Mehmed Paşa • Gâlib Bey (İsmâil Gâlib Bey) • Müze-i Hümâyûn'un neşr eylediği âsâr-ı atika katalogları

(ف)

[FE] 1297

Fâzıl Ahmed Paşa (Köprülü) • Fethullah Ârif Efendi • Feyzî Süleyman Paşa • Ferâizcizâde Mehmed Saîd Efendi • Fevzî Mehmed Mazhar Efendi

(ق)

[KAF] 1301

Kâdî Hüseyin-i Diyârbekrî • Koçi Bey (Göriceli Koca Mustafa Bey) • Kara Çelebizâde Abdülazîz Efendi • Karabaşzâde Ahmed bin Mehmed Efendi • Kuşmânî Abdullâh Efendi ibn Dihkânî

(ك)

[KEF] 1307

Kemâl • Kemâl Mehmed Çelebi (Balatizâde) • Keşfî Mehmed Çelebi • Kemâl Ahmed Dede • Kâtib Çelebi (Hacı Halîfe) • Kesbî Mustafa Efendi • Kethudâ Saîd Efendi (Veli Efendizâde Kethüdâsı)

(ل)

[LÂM] 1319

Lütfî Paşa (Lütfî Paşa ibn Abdülmuîn) • Latîfî Abdüllatîf Efendi • Lokman bin Seyyid Hüseyin (Urmevî) • Lütîfî Ahmed Efendi (Vak'a-nüvis)

(م)

[MİM] 1325

Mustafa bin Yûsuf ed-Darîrû'l-Mevlevî • Mehmed Efendi (Akşemseddînzâde) • Mehmed Efendi (Tokadî) • Mecdi Mehmed Efendi (Çelebi) • Mehmed Tâhir bin Şeyh Nûrullah en-Necibî • Mahmûd bin Mehmed bin Dilşâd-ı Şîrvânî • Mustafa bin Hasan Şâh • Mehmed bin Mehmed er-Rûmî • Mehmed Kudsi Efendi (Ramazânzâde) (Nişâncîzâde Mehmed bin Ahmed bin Mehmed bin Ramazân) • Mehmed Emîn Efendi (Alay Beyîzâde) • Mehmed bin Hüseyin Efendi • Mehmed Halife • Müneccimbaşı Dervîş Ahmed Dede Efendi • Münib Efendi (Abdurrahmân Münib Efendi) • Mü'minzâde Ahmed Hasib Efendi • Muhib Abdurrahîm Efendi • Mustafa Vâzîh bin İsmâil-i Amasyavî • Melek Ahmed Bey (Moralî) • Mustafa Nûri Paşa • Muhsin Mehmed Bey (Bandırmalîzâde) • Mehmed Mansûr Efendi • Mehmed bin Yûsuf el-Çerkes • Murad Bey

(ن)

[NUN] 1337

Neşrî Mehmed Efendi • Nasûh Efendi Matrakçı (Çep-nüvis) • Naimâ Mustafa Efendi (Vak'a-nüvis) • Nihâdî • Nazmîzâde Hüseyin Murtazâ Efendi • Nu'mân Efendi (Ebû Sehl Sâlihîzâde) • Nihâli İbrâhîm bin Süleyman Halife • Nûri Bey (Halil Nûri Bey-Vak'a-nüvis) • Necib Mustafa Efendi (Köse) • Nedîm Mahmûd Bey (Eğînlîzâde) • Nûri Bey (Yüzbaşı Osman Nûri Bey)

(و)

[VAV] 1347

Vücûdî Mehmed bin Abdülazîz Efendi • Vecihî Hasan Efendi • Vâsîf Ahmed Efendi (Vak'a-nüvis) • Vahid Mehmed Paşa • Vefik Ahmed Paşa

(ه)

[HE] 1353

Hâşim Efendi

(ی)

[YE] 1355

Yûsuf bin Mûsâ • Yahşi Fakîh • Yûsuf bin Abdüllatîf • Yirmisekiz Mehmed Efendi • Yûsuf bin Mehmed-i Milevî (Milevî-Vekîlzâde) • Yûsuf Bey • Yayla İmâmı • Derc Edilmemiş Olan Târih Kitâbları • Sefâretnâmeler • İsimleri Muhtelif Fasıllarda Zikr Olunmayan Terâcim-i Ahvâl Kitâbları • On Dördüncü Asrın Türk Muharrirleri

Etibbâ Fashî 1401

Tabâbetimizin Devr-i Tekâmülü

(Ğ)

[MEDLİ ELİF] 1407

Altuncuzâde

(ا)

[ELİF] 1409

İshak bin Murâd • Ahî Ahmed Çelebi • Ahmet bin Balı Fakîh • İbn Şerif • Emîr Çelebi (Seyyid Mehmed Tabîb) • Ahmed bin İbrâhim (A'rec) • Ahmed-i Sâni bin Hasan Efendi • Emin Ahmed Bey (Mehmed Emin Fehmî Bey) • İsmâil Paşa (Hekim) • Ahmed Ali Paşa-Ahmed Remzî Paşa • İbrâhim Bey (Baytar) İbrâhim Edhem Bey • İbrâhim Lütîfî Paşa • İbrâhim Şevkî Bey (Miralay) • Ahmed Hilmi Paşa

(ب)

[BE] 1417

Beyzâde Mehmed bin İbrâhim • Behcet Mustafa Efendi (Hekîmbaşı)

(ت)

[TE] 1419

Tevfik Bey (Binbaşı)

(ج)

[CİM] 1421

Ceyhûn Ahmed Efendi

(ح)

[HÂ] 1423

Hacı Paşa • Hasan Efendi • Hâfız Hasan Efendi (Gevrekzâde) • Hüseyin Remzî Bey (Evliyâ, Miralay) • Mustafa Hâmî Paşa (Mirlivâ) • Hacı Hüseyin Sabri Bey (Miralay)

(خ)

[HI] 1429

Hayrullah bin İbrâhim • Hulki Hüseyin Bey • Hayreddin Paşa

(د)

[DAL] 1431

Devâi • Dervîş Siyâhî-yi Lârendevî

(ر)

[RA] 1433

Rızâ Efendi (Mehmed Rızâ-yı Âmidî)

(ز)

[ZE] 1435

Zeynelâbidîn Efendi bin Halil (Tabîb)

(س)

[SİN] 1437

Seyyid Mehmed Ali Efendi (Hekîm) • Süleyman Efendi (Hayâtîzâde Dâmadı) • Saîd Efendi
(Mehmed Saîd Efendi-Mehmedzâde)

(ش)

[ŞİN] 1439

Şerefeddîn bin Ali (Sabuncuoğlu) • Şa'bân Şifâî Efendi • Şânîzâde Atâullah Efendi • Şâkir
Paşa (Mirlivâ) • Şâkir İbrâhim Bey • Şâkir Paşa

(ص)

[SAD] 1445

Sâlih bin Nasrullah (Tabîb) • Sâlih Efendi (Hekîmbaşı)

(ط)

[Tİ] 1447

Tal'atî Çelebi

(ع)

[AYN] 1449

Ali-yî Sivâsî (Ebû Abdullâh Ali bin Mehmed bin Ali es-Sivâsî) • Unâkî Şemseddîn-i Şîrvânî •
İsâ Efendi (Hekîm) • Abdullâh Ahmed bin Beşîr-i Kütahyevî • Ömer bin Sinân • Ömer Şifâî
bin Şeyh Hasan Efendi • Ali Efendi (Hekîm) • Abdülazîz Efendi (Hekîmbaşı) • Aziz İdrîs Bey
(Miralay, Kırımı) • Ali Rızâ Bey (Kimyâger, Kaymakam) • Âdil Bey (Baytar Binbaşısı) • Osmân
Nuri Paşa (Ferîk) • Ali Paşa (Hacı) • Avnî Bey (Avnî Mahmûd Bey)

(غ)

[GAYN] 1457

Garsüddînzâde Şemseddîn

(ف)

[FE] 1459

Feyzî Mustafa Efendi (Hayâtîzâde) • Fazlîzâde Mehmed Çelebi • Feyzî Es'ad Bey (Kolağası) •
Fuâd Bey (Binbaşı, Kadîzâde) • Fâik Mehmed Bey

(ق)

[KAF] 1463

Kahvecîzâde Ahmed bin Hacı Hüseyin Efendi

(ك)

[KEF] 1465

Kâtîbzâde Mehmed Refî' Efendi

(ل)

[LÂM] 1467

Levhizâde Mehmed Rızâ Efendi

(م)

[MÎM] 1469

Mahmûd bin Mehmed Dilşâd-ı Şîrvânî • Mü'min bin Mukbil-i Sinobî • Mehmed bin Lütfullah • Mehmed bin Ahmed bin İbrâhîm-i Edirnevî [Hekîm Rindanî] • Mustafa bin Ahmed bin Hüseyin (Mütercim-i Kânûn) • Mustafa Efendi (Mustafa bin Mehmed bin Ahmed et-Tabib) • Mehmed Efendi • Mîr Mustafa bin Besîm bin Eyüb • Münîr Bey (Doktor) • Mazhar Paşa

(ن)

[NUN] 1475

Nidâî • Nûh Efendi (Nûh bin Abdülmennân) • Nusret Ebûbekir Efendi (Hoca) • Mehmed Nuri Bey (Birgivî Kâtibzâde, Kaymakam Mehmed Nuri Bey)

(و)

[VAV] 1479

Vesîm Abbâs Efendi • Vahîd İbrâhîm Bey

(ه)

[HE] 1481

Hezârfen Hüseyin Efendi • Selâtîn-i Osmâniye Zamânlarındaki Ser-Etbbâların Fihristidir

Riyâziyyûn Faslı 1493

(Û)

[MEDLÎ ELÎF] 1495

Atmaca (Hacı) • Âgâh Paşa (Erkân-ı Harbiyye Mirlivâsı Yûsuf Âgâh Paşa)

(Â)

[ELÎF] 1497

Efezâde Mehmed bin Hacı Süleyman • İbrâhimzâde • İbrâhîm bin Mehmed • İsmâîl bin Seyyid İbrâhîm Âmidî • İbrâhîm Bey (Turak Paşazâde) • İshak Efendi Hoca • Eşref Bey (Binbaşı) • İbrâhîm Efendi (Cebirci Binbaşı İbrâhîm Efendi)

(ب)

[BE] 1503

Bedreddîn Mehmed el-Mardinî • Bedreddîn Mehmed bin Esad-ı İstanbulî • Bahâeddîn Paşa

(پ)
[PE] 1505

Pir Mahmûd Sıdkî Efendi

(ت)
[TE] 1507

Tevhid Efendi (Seyyid Ahmed Tevhid Efendi) • Tevfik Paşa (Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa)

(ث)
[SE] 1511

Sâkıb Mehmed Efendi (Hoca)

(چ)
[ÇİM] 1513

Çınarî İsmâil Efendi (Halîfezâde)

(ح)
[HÂ] 1515

Hüseyin bin Hasan-ı Konevî • Hüseyin Hüsnî Efendi (Müminzâde) • Hacı Mahmûd Efendi • Hüseyin Rıfkî Efendi • Hüseyin Efendi (Masdariyecizâde) • Hacı Hüseyin Rıfkı Paşa (Ferîk) • Hacı Mehmed Ağa bin Abdullâh-ı Akpınarî • Hasan Fuâd Paşa (Zanoğlu [Zaniko] Sefer Paşa Hafîdi)

(خ)
[Hİ] 1521

Halîl Fâiz Efendi • Hayrî Bey • Hızır Halîfe et-Tirevî

(د)
[DAL] 1525

Dervîş Hüsâm-ı Mevlevî • Dürri Süleyman Efendi • Dâniş Bey • Dervîş Mehmed Emin Paşa (Kimyâger)

(ر)
[RA] 1527

Râsih Bey • Rifat Paşa • Râgıb Paşa (Ferîk Ahmed Râgıb Paşa)

(ز)
[ZE] 1529

Zeki Mustafa Efendi

(س)

[SİN] 1531

Seydi Ali Reis (Galatalı) • Sa'dî bin Halîl • Söylemezzâde Abdülhalim Efendi • Said Efendi (Muvakkit Mehmed Said Efendi) • Sa'dullah İzzet Efendi • Söğüdlü Süleyman Rüşdî Efendi • Süleyman Makâmî Efendi (Kâtib Divânî) • Seyyid Mustafa • Seyyid Ali Paşa (Baş Hoca) • Selim Paşa (Sakızlı) • Said Paşa • Süleyman Sûdî Efendi • Saîd Bey (Kaymakam)

(ش)

[ŞİN] 1539

Şa'bân bin Hasan • Şevkî Paşa (Rusçuklu Mustafa Şevkî Paşa) • Şerefeddin Paşa (Erkân-ı Harbiyye mir-livâlarından Çengelköylü Hüseyin Şerefeddin Paşa) • Şükrü Paşa (İstihkâm Livâsı Mustafa Şükrü Paşa) • Şükrü Paşa (Ahmed Şükrü Paşa)

(ص)

[SAD] 1543

Sıdkî Mustafa Efendi (Hacı) • Salih Zeki Bey • Safvet Paşa

(ض)

[DAD] 1547

Ziyâ Paşa

(ط)

[TI] 1549

Tâhir Paşa (Bostânizâde) • Tâhir Efendi (Müneccimbaşı Hacı Ahmed Tâhir Efendi) • Tayyâr Efendi

(ع)

[AYN] 1551

Ali bin Hibetullah • Ali bin Velî (Velî Efendizâde) • Ali Bey (Üstâd-ı ekremim Bursalı Ali Sulhî Bey) • Abdullâh Şükrî bin Abdülkerîm-i Konevî • Abdurrahîm-i Mar'aşî (Abdurrahîm Paşa) • Ayn-ı Ali Efendi • Ali bin Ahmed • Osman Efendi (Kasımpaşalı Muvakkit) • Ali Efendi (Hâfız) • Ali Nazîf Efendi • Âuf Efendi (Kuyucaklı Mehmed Âuf Efendi) • İzzet Bey (Kaymakam) • Osman Sâib Efendi (Müneccim-başı)

(ف)

[FE] 1559

Ferîd Bey (Hasan Ferîd Bey) • Feyzî Efendi (Mühendis Feyzî Efendi) • Fosfor Mustafa Sıdkî Paşa

(ق)

[KAF] 1563

Kâdîzâde-i Rûmî (Salâhaddîn Musa bin Mehmed bin Kâdî Mahmûd) • Kırilangîçzâde Hüseyin bin Halîl

(ك)

[KEF] 1567

Kâtibzâde Mustafa bin Mehmed • Gelenbevi İsmâil Efendi • Gedûsî Süleyman Murâd Efendi

(م)

[MİM] 1573

Mehmed Efendi (Mehmed bin Osmân Efendi) • Mahmûd bin Mehmed (Mîrim Çelebi) • Muhtar Paşa (Katırcıoğlu Gâzi Ahmed Muhtar Paşa) • Mustafa bin Ali (Muvakkit) • Mehmed bin Kâtib Sinân (Muvakkit) • Mehmed Çelebi (Müneccimbaşı) • Mustafa bin Yûsuf-ı İstanbulî • Mustafa bin Mehmed Efendi • Mehmed bin Şeyh Ali el-Hamîdî • Molla Mehmed Çelebi • Mehmed bin Süleyman • Mehmed bin Hüsrev • Mehmed Emîn bin Osmân Efendi • Mehmed Münşî Bey • Mahmûd Mesûd Paşa • Mustafa Âsım Bey

(ن)

[NUN] 1583

Nasûh bin Abdullâh (Nasûh es-Silâhî eş-Şehîr bi-Matrakî, Matrakçı Nasûh) • Nâilî Ahmed bin Mustafa Efendi • Nuri Paşa (Taşcızâde)

(و)

[VAV] 1585

Vahdet Paşa (Ferîk mütekâidlerinden Mehmed Vahdet Paşa)

(ی)

[YE] 1587

Yazıcı Salâhaddîn • Yûsuf bin Kemâl-i Bursevî • Yûsuf bin Mehmed (Kâtib-i Müşâhere) • Yahyâ bin Nûh el-Vanî

Coğrafiyyûn Faslı 1593

Coğrafiyyûn Faslı • Hikmet Bey (Ahmed Hikmet Bey) • Telif ve Tercüme Tariklarıyla Asr-ı Ahîr Osmânî Coğrafya Müntesibleri Taraflarından Meydâna Getirilen Başlıca Âsâr • Musahhihin Sözü

Dizin 1609

Table of Contents

Preface

Section on the Ottoman Historians 1161

(آ)

[ELONGATED ALIF] 1163

(ا)

[ALIF] 1167

(ب)

[BA] 1189

(پ)

[PA] 1195

(ت)

[TA] 1197

(ث)

[THA] 1199

(ج)
[JIM] 1201

(چ)
[CHIM] 1209

(ح)
[HA] 1213

(خ)
[KHA] 1219

(د)
[DAL] 1221

(ذ)
[DHAL] 1223

(ر)
[RA] 1225

(ز)
[ZA] 1235

(س)
[SIN] 1237

(ش)
[SHIN] 1243

(ص)
[SAD] 1255

(ط)
[TA] 1259

(ع)
[AYN] 1263

(غ)
[GHAYN] 1293

(ف)
[FA] 1297

(ق)
[QAF] 1301

(ك)
[KAF] 1307

(ل)
[LAM] 1319

(م)
[MIM] 1325

(ن)
[NUN] 1337

(و)
[WAW] 1347

(ه)
[HA] 1353

(ی)
[YA] 1355

Section on Physicians 1401

(آ)
[ELONGATED ALIF] 1407

(ا)
[ALIF] 1409

(ب)
[BA] 1417

(ت)
[TA] 1419

(ج)
[JIM] 1421

(ح)
[HA] 1423

(خ)
[KHA] 1429

(د)
[DAL] 1431

(ر)
[RA] 1433

(ز)
[ZA] 1435

(س)
[SIN] 1437

(ش)
[SHIN] 1439

(ص)
[SAD] 1445

(ط)
[TA] 1447

(ع)
[AYN] 1449

(غ)
[GHAYN] 1457

(ف)
[FA] 1459

(ق)
[QAF] 1463

(ك)
[KAF] 1465

(ل)
[LAM] 1467

(م)
[MIM] 1469

(ن)
[NUN] 1475

(و)
[WAW] 1479

(ه)
[HA] 1481

Section on Mathematicians 1493

(آ)
[ELONGATED ALIF] 1495

(أ)
[ALIF] 1497

(ب)
[BA] 1503

(پ)	
[PA]	1505
(ت)	
[TA]	1507
(ث)	
[THA]	1511
(چ)	
[JIM]	1513
(ح)	
[HA]	1515
(خ)	
[KHA]	1521
(د)	
[DAL]	1525
(ر)	
[RA]	1527
(ز)	
[ZA]	1529
(س)	
[SIN]	1531
(ش)	
[SHIN]	1539
(ص)	
[SAD]	1543
(ض)	
[DAD]	1547

(ط)	
[TA]	1549
(ع)	
[AYN]	1551
(ف)	
[FA]	1559
(ق)	
[QAF]	1563
(ك)	
[KAF]	1567
(م)	
[MIM]	1573
(ن)	
[NUN]	1583
(و)	
[WAW]	1585
(ی)	
[YA]	1587
Section on Geographers	1593
Index	1609

Osmanlı kültür hayatında tercüme-i hâl ve kitabiyât sahalarında kendisinden önce yazılan eserler bulunmakla birlikte Mehmed Tahir'in eseri daha öncekilerden bütünüyle farklı bir mahiyet gösterir. Belli bir zamana veya belli bir zümreye dair yazılan yahut çok kısa bilgi veren önceki eserlere göre bu çalışma biyografi ve bibliyografi bakımından çok zengindir ve bu ikisini birbirinden ayırmadan ele alır. Daha önce muhtelif merâcide bulunan malumat bu eserde toplu olarak sunulmuştur.

Müellifimiz vazifeleri dolayısıyla çeşitli vilâyetlerde; Manastır, Kosova, Selanik, Aydın, Manisa, İzmir ve İstanbul'da bulunurken ilmî faaliyetlerini sürdürerek bu kültür merkezlerindeki kütüphaneleri dolaşmış ve bu kütüphanelerde bulunan kitapların pek çoğunu bizzat görerek haber vermiştir. Eserin bir hususiyeti de kendisinden önce pek malumat sahibi olmadığımız müellif ve kitapları tanıttırmasıdır. Ayrıca bu eserde müelliflerin hayatlarına dair ale'l-âde malumattan vermekten ziyade o müellifleri kültür hayatı için mühim kılan eserleri üzerinde durulmuştur. Ele aldığı şahsiyetler tesir bırakan, kendilerinden sonraki nesiller için misal gösterilmeye lâyık şahıslardır.

Eserde müellifler alfabetik sıralama yerine, mesleklerine göre tasnif edilmiştir. Onun gruplandığı tercüme-i hallerin sırası da önemlidir; ilk önce meşayih, sonra ulema daha sonra da sırasıyla şâirler ve edipler, tarihçiler, tabipler, riyâzî ilimlerle meşgul olanlar ve coğrafyacılar yer alır. Riyâzî ilimlere müntesip olanların veya bu ilimlerle de iştiğal edenlerin bulunduğu faslın sonunda mimarlar ile ilm-i musiki ve ilm-i ezhâra dair eser verenlerin kısa listeleri bulunmaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

TAKİM ISBN: 978-625-6110-28-1

9 786256 110281

ISBN: 978-625-6110-31-1

9 786256 110311